

KLP

Kvartalsrapport

KLP KONSERN
1. KVARTAL 2017

Innhold

KLP KONSERN

RAPPORT FØRSTE KVARTAL 2017	4
RESULTAT	9
BALANSE	10
EGENKAPITALOPPSTILLING	11
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	12
NOTER TIL REGNSKAPET	13
— Note 1 Regnskapsprinsipper	13
— Note 2 Segmentinformasjon	14
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	18
— Note 4 Andre inntekter	18
— Note 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	18
— Note 6 Driftskostnader	19
— Note 7 Andre kostnader	19
— Note 8 Investerings eiendom	20
— Note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelse	20
— Note 10 Innlån	25
— Note 11 Virkelig verdi hierarki	27
— Note 12 Likviditetsrisiko	32
— Note 13 Renterisiko	34
— Note 14 Kredittrisiko	37
— Note 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	41
— Note 16 Annen kortsiktig gjeld	41
— Note 17 Kapitalkrav	42
— Note 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	43
— Nøkkeltall - akkumulert	45

Innhold

IKKE-FINANSIELT REGNSKAP

KVARTALSREGNSKAP	48
— Note 1 Utelukkede selskaper	50
— Note 2 Dialog	50
— Note 3 Energiforbruk i KLP-huset	50
— Note 4 Energiforbruk i egne kontorer i Trondheim	50
— Note 5 Energiforbruk i egne kontorer i Bergen	50
— Note 6 Utslipp fra flyreiser	50

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

KVARTALSREGNSKAP	51
RESULTATREGNSKAP	52
BALANSE	53
EGENKAPITALOPPSTILLING	55
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	56
NOTER TIL REGNSKAPET	57
— Note 1 Regnskapsprinsipper	57
— Note 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer	58
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	58
— Note 4 Erstatninger	58
— Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader	58
— Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	59
— Note 7 Virkelig verdi hierarki	65
— Note 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	73
— Note 9 Forpliktelser	75
— Note 10 Kapitalkrav	76

Rapport første kvartal 2017

SOLID AVKASTNING FØRSTE KVARTAL 2017

- Godt avkastningsresultat
- God vekst og lønnsomhetsutvikling i datterselskapene
- Aksjemarkedet bidro sterkest til den gode avkastningen i selskapet

KLP – ET KUNDEIET KONSERN

KLP-konsernet består av følgende selskaper: Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og datterselskapene KLP Banken, KLP Skadeforsikring, KLP Kapitalforvaltning, KLP Bedriftspensjon, KLP Forsikringservice og KLP Eiendom.

Konsernet hadde ved utgangen av første kvartal en forvaltningskapital på 612 milliarder kroner, en vekst på 16 milliarder kroner i kvartalet.

Driftsresultatet utgjør 6,0 milliarder kroner (3,0)¹ i første kvartal. Konsernets totalresultat er på 394 millioner i første kvartal.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Av KLPs forvaltningskapital på 506,7 milliarder kroner er 461,1 milliarder kroner knyttet til forsikringsforpliktelse i offentlig tjenestepensjon.

RESULTAT FØRSTE KVARTAL 2017

Avkastningsresultat

KLP har oppnådd et avkastningsresultat, avkastning ut over det selskapet har garantert til sine kunder, på 139 millioner kroner (2 023) i første kvartal. Verdijustert avkastning på kollektivporteføljen ble 1,7 prosent og bokført avkastning ble 0,6 prosent i første kvartal.

Risikoresultat

Risikoresultatet var godt i første kvartal. Risikohendelsene i bestanden er innenfor forventninger gjennom året og resultatet utgjør 100 millioner kroner i første kvartal.

Det legges opp til at 50 millioner kroner av risikoresultatet avsettes til risikoutjevningfond, og 50 millioner kroner tilbakeføres til kundenes premiefond.

Administrasjonsresultat

Selskapets administrasjonsresultat viser et overskudd på 32 millioner kroner (20) i første kvartal. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør 249 millioner kroner (238) i kvartalet.

Samlet resultat

Samlet overskudd til selskapet ble 398 millioner kroner (330) i første kvartal. Kunderesultat ble 160 millioner kroner (2 063) for kvartalet.

MILLIONER KRONER	Kunder	Selskap	Sum
Avkastningsresultat	110	29	139
Risikoresultat	50	50	100
Rentegarantipremie		176	176
Administrasjonsresultat		32	32
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/ kostnader i ikke-teknisk regnskap		188	188
Skatt		-77	-77
Andre resultatetelemerter		0	0
Resultat etter 1. kvartal 2017	160	398	559
Resultat etter 1. kvartal 2016	2 063	330	2 393

Finansiell soliditet og kapitalforhold

Forvaltningskapitalen i KLP har vokst med 10,0 milliarder kroner i løpet av første kvartal og utgjør 506,7 milliarder kroner. Forsikringsforpliktelsene har økt med 8,7 milliarder kroner i 2017 og utgjør 461,1 milliarder kroner.

Kursreguleringsfondet har økt med 5,1 milliarder kroner til 33,4 milliarder kroner.

Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital under Solvens II med et beløp tilsvarende 2,5 prosent av premiereserven. Dette utgjør 9,7 milliarder kroner ved utgangen av første kvartal.

Uten bruk av overgangsregler er selskapets kapitaldekning etter Solvens II på 214 prosent. Ved å hensynta overgangsordningen for tekniske avsetninger blir kapitaldekningen 311 prosent. KLP har et mål om at kapitaldekningen skal ligge

¹ Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2016

over 150 prosent uten bruk av overgangsregler. Soliditetsberegningene ligger godt over dette målet og understreker selskapets sterke soliditet.

Nøkkeltall

PROSENT	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	Året 2016
Bokført avkastning	0,6	1,1	4,4
Verdijustert avkastning	1,7	1,0	5,8
Verdijustert inkl. merverdier i hold-til-forfall og utlån	1,9	1,6	5,4
Avkastningstillene gjelder kollektivporteføljen			
Kapitaldekning Solvens II	214	187	209
Kapitaldekning Solvens II med overgangsregler	311	334	304

Premieinntekter

Premieinntektene eksklusive mottatt premiereserve ved tilflytting utgjør 6,3 milliarder kroner (5,7) i første kvartal.

Erstatninger

Utbetalte pensjoner og andre erstatninger, eksklusive avgitt premiereserve ved fraflytting, er økt med 10,3 prosent og utgjorde 4,3 milliarder kroner (3,9) for året.

FORVALTNING AV KOLLEKTIVPORTEFØLJEN

Eiendelene i kollektivporteføljen utgjorde 469,4 milliarder kroner (427,8) og var investert som vist nedenfor:

EIEDELER	1. kvartal 2017		1. kvartal 2016	
	Andel	Avkastning	Andel	Avkastning
Alle tall i %				
Aksjer	21,2 %	4,4 %	19,7 %	-3,2 %
Omløpsobligasjoner	19,8 %	0,8 %	21,0 %	2,6 %
Anleggs-/HTF-obligasjoner	26,9 %	1,0 %	26,9 %	1,1 %
Utlån	11,5 %	0,6 %	12,1 %	0,6 %
Eiendom	12,4 %	1,0 %	12,7 %	1,8 %
Andre finansielle eiendeler	8,2 %	0,5 %	7,7 %	0,5 %

Aksjer

Samlet eksponering i aksjer og alternative investeringer, inkludert aksjederivater, var 21,2 prosent ved utgangen av første kvartal. Aksjeavkastningen var 4,4 prosent i kvartalet. Globale aksjer fikk en avkastning på 5,7 prosent, mens norske aksjer hadde en avkastning på 1,2 prosent.

KLPs portefølje av norske aksjer hadde en meravkastning på 0,5 prosentpoeng i første kvartal, mens KLPs globale aksjeportefølje hadde 0,4 prosentpoeng lavere avkastning enn referanseindeksen i kvartalet.

Omløpsobligasjoner og pengemarked

Omløpsobligasjoner utgjorde 19,8 prosent, mens pengemarkedsinstrumenter utgjorde 8,2 prosent av eiendelene i kollektivporteføljen per 31.03. Norske statsrenter falt noe gjennom første kvartal, mens de globale statsrentene steg noe. KLPs globale statsobligasjonsindeks oppnådde en valutasikret avkastning på 0 prosent i første kvartal, mens den norske statsobligasjonsindeksen hadde en avkastning på 1,1 prosent. De globale kredittspreadene falt noe gjennom kvartalet, og KLPs globale kredittobligasjonsindeks fikk en valutasikret avkastning på 0,9 prosent i kvartalet.

Samlet for omløpsobligasjoner oppnådde KLP en avkastning på 0,8 prosent i kvartalet, mens pengemarkedsavkastningen var 0,5 prosent.

Obligasjoner som holdes til forfall

Investering i obligasjoner som holdes til forfall utgjorde rundt 26,9 prosent av kollektivporteføljen ved kvartalsslutt. Ikke regnskapsførte merverdier i kollektivporteføljen utgjorde 9,8 milliarder kroner per 31.03. Porteføljen er godt diversifisert, og består av papirer utstedt av meget kredittverdige institusjoner. Avkastningen målt til amortisert kost var 1,0 prosent i første kvartal.

Eiendom

Eiendomsinvesteringer, inkludert norske og internasjonale eiendomsfond, utgjorde 12,4 prosent av kollektivporteføljen. Eiendomsverdiene i kollektivporteføljen er skrevet opp med 125 millioner kroner i 2017. Inkluderes effekten av valutasikring på utenlandske eiendommer, utgjør verdiendringen en nedskrivning på 24 millioner kroner i 2017. Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer oppnådde en avkastning på 1,0 prosent i første kvartal.

Utlån

Utlån i kollektivporteføljen utgjør 53,3 milliarder kroner. Dette er fordelt med 50,2 milliarder kroner i utlån til kommuner og deres virksomheter, og 3,1 milliarder kroner i pantsikrede boliglån. Utlånsporteføljen er kjennetegnet av høy kvalitet, uten tap på kommunelån og meget beskjedne avsetninger til tap på boliglån. Ikke-regnskapsførte merverdier i utlånsporteføljen (fastrentelån) utgjorde 572 millioner kroner ved utløpet av kvartalet. Avkastning for kvartalet utgjør 0,6 prosent.

Avkastning på selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen omfatter plassering av egenkapital og ansvarlige lån/fondsobligasjon.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med lav risiko og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 0,9 prosent i første kvartal.

Markedsforhold pensjon

KLP har en stabil underliggende vekst i premiereserven. Den pågående kommune- og regionreformen kan påvirke KLPs kundemasse, og selskapet følger dette tett.

I bedriftssegmentet erfares noe økt interesse for overgang til innskuddspensjonsordning. KLP har lyktes å vinne en del av kundene som velger denne ordningen. KLP er Norges ledende leverandør av pensjon til offentlige sektor. Nå ønsker KLP også å være en konkurransedyktig leverandør av innskuddspensjon spesielt til bedrifter med offentlig tilknytning.

DATTERSELSKAPENES FORRETNINGSOMRÅDER

Privat tjenestepensjon

Konsernets satsing på privat tjenestepensjon skjer i datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS.

Selskapet har 3,9 milliarder kroner i forvaltningskapital per 31.03 dvs. en økning på 0,3 milliarder kroner siden årsskiftet. Økningen er i hovedsak knyttet til stor tilflytting av pensjonskapitalbevis og vekst i selskapets innskuddspensjonsportefølje, som nå utgjør 1,98 milliarder kroner. 80 nye bedriftskunder har etablert pensjonsavtale i KLP Bedriftspensjon i løpet av første kvartal 2017, og 3 286 pensjonskapitalbevis er flyttet til selskapet.

KLP Bedriftspensjon oppnådde en bokført avkastning på kollektivporteføljen på 0,6 prosent og en verdijustert avkastning på 1,2 prosent. Kundene på innskuddspensjon oppnådde en gjennomsnittlig avkastning på 2,6 prosent for samme periode.

Avkastningsresultatet utgjorde minus 2,6 millioner kroner i første kvartal. Kursreguleringsfondet er økt med 10,2 millioner kroner.

Selskapet oppnådde et totalresultat på minus 12,1 millioner kroner per 31.03.

Avkastning kundemidler

	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	Året 2016
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN			
Kollektivporteføljen			
Bokført avkastning	0,6 %	1,0 %	5,3 %
Verdijustert avkastning	1,2 %	1,1 %	5,7 %
Innskuddspensjon med investeringsvalg	2,6 %	-0,2 %	7,0 %
Profil KLP90	3,5 %	-2,5 %	9,8 %
Profil KLP70	2,9 %	-1,4 %	8,5 %
Profil KLP50	2,5 %	0,1 %	7,1 %
Profil KLP30	1,8 %	0,9 %	5,6 %
Profil KLPPM	0,5 %	0,6 %	1,8 %
KLP Optimal Livsfase	5 % ¹	i/a	i/a

¹ Avkastning for profil med 100 % aksjer

Fra 2017 har selskapet gjort tilgjengelig en ny spareprofil for innskuddspensjonskundene - KLP Optimal Livsfase. Dette er en spareprofil som gir en optimal kombinasjon av aksjer og renter basert på alder.

KLP Bedriftspensjon rapporterte ved årsslutt en kapitaldekning på 79 prosent. Gjennom første kvartal viste det seg at denne kapitaldekningen var vesentlig lavere. Selv om kapitaldekningen, hensyntatt overgangsregler er positiv, vil selskapet i andre kvartal styrke kapital-dekningen, uten overgangsregler, til over 100 prosent.

Skadeforsikring

Første kvartal 2017 viser et driftsresultat før skatt på 49,6 millioner kroner (49,5). Det er fortsatt vekst i alle segmenter og høy medlemsandel blant personmarkedskundene. Brutto premiebestand har i løpet av kvartalet økt med 3,9 prosent til 1 316 millioner kroner.

Det er så langt i år innrapportert en større eiendomsskade med et skadeanslag på 20,6 millioner kroner.

Avviklingen av tidligere skadeårganger er fortsatt positiv, og det er hittil i år inntektsført 33,5 millioner kroner som regulering av tidligere års reserver.

Nøkkeltallene for selskapet:

PER FØRSTE KVARTAL	2016	2015
Skadeprosent*	81,1	76,9
Kostnadsprosent*	21,8	23,3
Totalkostnadsprosent*	102,9	100,2

*for egen regning

Netto finansinntekt per 31.03. var 57,9 millioner kroner (49,5). Avkastningen var 1,4 prosent (1,3). Obligasjonsavkastningen var svakere, men positiv med 0,8 prosent. Eiendomsavkastningen var også positiv, også den med 0,8 prosent avkastning. Avkastningen på selskapets aksjer var 4,8 prosent hvor særlig de internasjonale aksjefondene bidro positivt.

Selskapet rapporterer soliditet basert på oppfyllelse av minstekrav til kapitaldekning i henhold til Solvens II-regelverket. Ved utgangen av første kvartal var kapitaldekningen (SCR) 264 prosent (261).

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning AS utfører verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet. Totalt ble det forvaltet 456 milliarder kroner ved utgangen av første kvartal, hvorav 58 milliarder kroner kommer fra eksterne kunder. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av KLP og datterselskaper.

Netto nytegning i KLP-fondene var i første kvartal på 2,6 milliarder kroner, av dette kom 2 milliarder kroner fra eksterne kunder.

KLP Kapitalforvaltning oppnådde et resultat før skatt på 17,5 millioner kroner i første kvartal.

Bank

KLP Bankens formål er å tilby finansiering av boliglån og andre bankprodukter til medlemmene i KLPs pensjonsordninger (privat marked), og lån til kommuner, fylkeskommuner og selskaper som utfører offentlige oppgaver (offentlig marked). Utlånsvirksomheten finansieres med innskudd fra personer og bedrifter, innlån i verdipapirmarkedet og egenkapital. I tillegg forvaltes utlån finansiert av pensjonsmidler i KLP. Banken har hatt en god utvikling i samsvar med de mål som er satt for virksomheten.

KLP Banken konsern hadde per 31. mars 30,7 milliarder kroner i utlån til kunder (27,1). Fordelingen mellom personmarkedet og offentlige lån var henholdsvis 13,4 og 17,3 milliarder kroner.

Boliglån i personmarkedet har hatt en utlånsvekst på 0,7 milliarder kroner hittil i år. Forvaltede boliglån for KLP er redusert med 0,1 milliarder hittil i kvartalet.

Utlånsvolumet i offentlig marked er i løpet av første kvartal omtrent uendret på bankkonsernets balanse. Lån til offentlige låntakere som forvaltes for morselskapet KLP, har i samme periode økt med 0,1 milliarder kroner. Forvaltede lån til utenlandske debitorer i fremmed valuta er i samme periode økt med 0,6 milliarder kroner.

Restanser og mislighold av boliglån er opprettholdt på et lavt nivå. Lån med mislighold over 90 dager utgjør 0,20 prosent av samlede boliglån ved utløpet av første kvartal. Det er ikke foretatt tapsavsetninger på nye låneengasjementer siste kvartal, men det er bokført en reversering av netto tapsavsetninger på boliglån med 0,2 millioner kroner. Det er ingen konstaterte tap eller tapsavsetninger knyttet til offentlige lån.

Innskuddsveksten hittil i 2017 er totalt 227 millioner kroner og samlede innskudd utgjør 8,9 milliarder kroner. Av dette er 7,1 milliarder kroner innskudd fra personkunder og 1,8 milliarder kroner innskudd fra kommuner og bedrifter.

KLP Banken konsern fikk et driftsresultat før skatt på 23,2 millioner kroner i første kvartal (24,8). Områdefordelt resultatet gir 5,7 millioner kroner (6,5) i personmarkedet og 17,4 millioner kroner (18,3) i offentlig marked. Etter skatt ble konsernresultat per første kvartal 17,6 millioner kroner (16,8).

SAMFUNNSANSVAR

I mars konkluderte KLP med å selge seg ut av investeringene i selskaper som er med i Dakota Access Pipeline. KLP har aktivt fulgt opp saken og løpende vurdert relevant tilgjengelig informasjon, vært i dialog med selskapene, urbefolkningen i det omstridte området, urbefolkningens advokat, miljø- og menneskerettighetsorganisasjoner, eksperter på rørledninger og demonstranter på byggeområdet. KLP har lagt betydelig vekt på at FNs spesialutsending for urfolksrettigheter har konkludert med at de berørte indianerstammer ikke er tilstrekkelig konsultert. Spesialutsendingen har videre vært svært bekymret for presidentordenen som gir tillatelse til å ferdigstille prosjektet uten større miljøutredning. Samlet sett hadde KLP investeringer i både aksjer og obligasjoner for omlag 580 millioner kroner i fire av selskapene i prosjektet.

Før påske ble vinnerne av KLP Arbeidsgledepris kåret. Prisen deles ut til kunder som fremmer yrkesstolthet og arbeidsglede, noe som igjen bidrar til helsefremmende arbeidsplasser. Over tusen kandidater deltok i år.

KLP Skadeforsikring har særlig rettet oppmerksomheten på de utfordringene kommunene har knyttet til skader på kommunale utleieboliger. Eierne setter stor pris på den opplæringen KLP gir om hvordan skader kan forebygges.

KLP Eiendom har flere prosjekter knyttet til miljø i bygg. Blant annet er det satt i gang et prosjekt med mål om å redusere energibruk med 20 prosent i tre utvalgte bygg i løpet av en treårsperiode. Et av disse byggene er KLP-Huset i Bjørsvika.

FREMTIDSUTSIKTER OG HENDELSER ETTER KVARTALET

Det har vært forholdsvis små markedsbevegelser etter kvartalsavslutning. Både aksjeindeksene og rentene har kommet noe ned den siste måneden.

Selskapet fortsetter å styrke soliditeten. Både tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond er buffere som kan dekke opp for lavere avkastning fremover. Solide buffere er en viktig del av selskapets strategi for en stabil kapitalforvaltning, spesielt når rentene er lave.

Sammen med våre eiere og kunder vil vi forbedre våre produkter og tjenester. KLP vil styrke arbeidet med digitalisering for å oppnå økt konkurransekraft der god og helhetlig kundeopplevelse utvikles med utgangspunkt i hva som gir best kunde verdi. Kundene forventer selvbetjente løsninger og sømløse prosesser med høy brukervennlighet og kort responstid.

Oslo, 10. mai 2017

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings selskap

Liv Kari Eskeland

Leder

Egil Johansen

Nestleder

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Ingjerd Blekeli Spiten

Lars Vorland

Susanne Torp-Hansen

Valgt av og blandt de ansatte

Freddy Larsen

Valgt av og blandt de ansatte

Resultat

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
3	Premieinntekter for egen regning	7 073	7 951	38 497
	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	3 373	3 227	13 489
	Netto renteinntekter bank	51	54	196
	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	6 740	-142	10 476
8	Netto inntekter fra investeringseiendommer	626	1 029	6 726
4	Andre inntekter	250	233	945
	Sum netto inntekter	18 112	12 352	70 330
	Erstatninger for egen regning	-4 777	-4 264	-17 370
	Endring i forsikringsmessige avsetninger	-4 185	-5 365	-27 973
5	Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	-192	-30	382
6	Driftskostnader	-400	-409	-1 756
7	Andre kostnader	-249	-233	-957
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-2 349	963	-3 061
	Sum kostnader	-12 150	-9 337	-50 736
	Driftsresultat	5 962	3 015	19 594
	Til(-) / fra(+) kursreguleringsfond i livsforsikring	-5 102	290	-6 876
	Til(-) / fra(+) tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	0	0	-4 026
	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-81	-2 727	-6 244
	Resultat før skatt	779	578	2 449
	Skattekostnad ¹	-389	-194	359
	Resultat	390	385	2 808
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger			
	- ytelser til ansatte	0	-88	-32
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	9	0
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	20	8
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	-59	-24
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	5	7	95
	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	164	-585	-1 625
	Justering av forsikringsforpliktelsene	-164	585	1 625
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	-1	-2	-24
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	4	5	72
	Sum utvidet resultat	4	-54	47
	Totalresultat	394	330	2 855
	¹ Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond	-43	-52	-172

Balanse

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
	Utsatt skattefordel	293	33	372
	Andre immaterielle eiendeler	323	535	324
	Varige driftsmidler	1 602	1 343	1 604
	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	605	398	532
8,11	Investeringseiendom	59 827	55 940	59 497
9,14	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	32 859	34 316	32 791
9,14	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	107 970	97 069	106 720
9,11,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	1 186	1 817	1 381
9,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	83 025	76 350	81 541
9,11,14	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	172 153	159 026	171 021
9,11	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	141 033	109 445	130 700
9,11,14	Finansielle derivater	1 333	5 583	1 815
9	Fordringer	5 718	7 354	3 173
9	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	1 976	1 260	1 674
	Kontanter og bankinnskudd	2 539	2 655	2 968
	Sum eiendeler	612 441	553 123	596 113
	Innskutt egenkapital	11 763	10 425	11 726
	Opptjent egenkapital	16 491	13 573	16 097
	Sum egenkapital	28 254	23 997	27 823
9,10	Fondsobligasjonslån	1 678	1 665	1 650
9,10	Ansvarlig lån	6 384	9 470	6 220
	Pensjonsforpliktelser	712	738	712
15	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	462 700	420 588	453 943
15	Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	1 976	1 260	1 674
	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 632	2 520	2 245
9,10	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	21 323	19 062	21 095
9,10	Gjeld til kredittinstitusjoner	4 965	9 181	5 050
9,10	Gjeld til og innskudd fra kunder	8 939	7 884	8 688
9,11	Finansielle derivater	5 125	3 257	5 871
	Utsatt skatt	566	886	403
16	Annen kortsiktig gjeld	6 744	6 753	4 823
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	60 443	45 861	55 916
	Sum gjeld	584 187	529 126	568 290
	Sum egenkapital og gjeld	612 441	553 123	596 113

Egenkapitaloppstilling

KLP KONSERN

2017 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2016	11 726	16 097	27 823
Resultat		390	390
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		0	0
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		4	4
Sum utvidet resultat		4	4
Sum totalresultat		394	394
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	37		37
Sum transaksjoner med eierne	37		37
Egenkapital 31.03.2017	11 763	16 491	28 254

2016 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2015	10 422	13 242	23 665
Resultat		2 808	2 808
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		-24	-24
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		72	72
Sum utvidet resultat		47	47
Sum totalresultat		2 855	2 855
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 303		1 303
Sum transaksjoner med eierne	1 303		1 303
Egenkapital 31.12.2016	11 726	16 097	27 823

2016 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2015	10 422	13 242	23 665
Resultat		385	385
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		-59	-59
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		5	5
Sum utvidet resultat		-54	-54
Sum totalresultat		330	330
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	2		2
Sum transaksjoner med eierne	2		2
Egenkapital 31.03.2016	10 425	13 573	23 997

Kontantstrømoppstilling

KLP KONSERN

MILLIONER KRONER	01.01.2017 - 31.03.2017	01.01.2016 - 31.12.2016	01.01.2016 - 30.09.2016	01.01.2016 - 30.06.2016	01.01.2016 - 31.03.2016
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	-7 922	-26 580	-18 932	-10 631	-5 259
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ¹	-29	-94	-130	-94	-34
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter ²	7 521	27 219	20 164	11 889	5 524
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-429	544	1 101	1 163	231
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	2 968	2 424	2 424	2 424	2 424
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	2 539	2 968	3 525	3 587	2 655

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitalinnskudd, opptak og nedbetaling av gjeld, samt innbetaling fra andelseiere i konsoliderte fond.

Noter til regnskapet

KLP KONSERN

NOTE 1 Regnskapsprinsipper

REGSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser konsernregnskapet og selskapsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for perioden 01.01.2017 – 31.03.2017. Regnskapet er ikke revidert.

Den delen av delårsrapporten som gjelder konsernregnskapet er utarbeidet i henhold til IAS 34 Delårsrapportering.

De samme regnskapsprinsippene og beregningsmetoder er fulgt i delårsregnskapet som i siste årsregnskap, med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2016. Årsregnskapet ligger tilgjengelig på KLPs hjemmeside klp.no.

NOTE 2 Segmentinformasjon

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig			Kollektiv pensjon privat		
	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	6 447	7 544	36 773	321	134	574
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	35	12	81	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	8 056	4 248	24 994	67	19	192
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	248	230	938	1	2	3
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	59	59	338	0	0	0
Sum inntekter	14 847	12 093	63 124	389	155	769
Erstatninger for egen regning	-4 459	-4 004	-16 387	-69	-47	-112
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	-3 879	-5 280	-27 373	-307	-93	-599
Kostnader innlån	-192	-30	382	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-238	-224	-911	-14	-13	-52
Avskrivninger	-16	-22	-261	-1	0	-2
Andre kostnader	-250	-233	-960	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-9 035	-9 792	-45 510	-390	-153	-764
Driftsresultat	5 812	2 301	17 613	-1	2	5
Midler tilført forsikringskundene ²	-5 337	-1 836	-15 488	-10	-7	-33
Resultat før skatt	475	464	2 125	-12	-5	-28
Skattekostnad	-77	-56	781	0	0	0
Resultat etter skatt	398	409	2 906	-12	-5	-28
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	0	-79	-33	0	-1	0
Totalresultat	398	330	2 874	-12	-6	-28
Eiendeler	506 669	464 537	496 663	3 903	3 081	3 571
Gjeld	478 448	440 596	468 878	3 607	2 776	3 263

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Skadeforsikring			Bank		
	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	304	273	1 150	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	0	3	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	59	51	253	55	57	205
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	1	3	1	10
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	0	14	14	57
Sum inntekter	364	328	1 404	72	73	272
Erstatninger for egen regning	-248	-213	-871	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	1	1	-2	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-67	-65	-269	-48	-47	-176
Avskrivninger	0	-1	-6	-1	-1	-4
Andre kostnader	0	0	0	0	0	-1
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-314	-278	-1 148	-49	-48	-181
Driftsresultat	50	50	255	23	25	91
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	50	50	255	23	25	91
Skattekostnad	-9	-11	-52	-6	-4	-22
Resultat etter skatt	41	39	203	18	20	69
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	0	-8	-2	0	-2	-1
Totalresultat	41	31	201	18	18	68
Eiendeler	4 731	4 567	4 489	34 388	32 205	34 388
Gjeld	2 978	2 865	2 773	32 515	30 655	32 533

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Kapitalforvaltning			Øvrige		
	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	2	3	4	0	0	0
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	0	2	2	8
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	96	70	299	0	0	0
Sum inntekter	99	72	303	2	2	8
Erstatninger for egen regning	0	0	0	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	0	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-80	-75	-280	-2	-2	-7
Avskrivninger	-1	-2	-6	0	0	0
Andre kostnader	0	0	0	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-81	-77	-285	-2	-2	-7
Driftsresultat	17	-5	18	0	0	0
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	17	-5	18	0	0	0
Skattekostnad	-4	3	-4	0	0	0
Resultat etter skatt	13	-2	15	0	0	0
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	0	-8	-2	0	0	0
Totalresultat	13	-10	12	0	0	0
Eiendeler	423	394	414	11	11	12
Gjeld	192	195	192	2	3	3

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Elimineringer			Sum		
	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	0	0	7 073	7 951	38 497
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	-35	-15	-81	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	2 550	-210	5 240	10 790	4 168	30 888
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	-4	-3	-14	250	233	945
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	-170	-143	-694	0	0	0
Sum inntekter	2 340	-371	4 450	18 112	12 352	70 330
Erstatninger for egen regning	0	0	0	-4 777	-4 264	-17 370
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	7	0	-4 185	-5 365	-27 973
Kostnader innlån	0	0	0	-192	-30	382
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	95	43	244	-353	-383	-1 451
Avskrivninger	-26	0	-26	-46	-25	-305
Andre kostnader	1	0	5	-249	-233	-957
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-2 349	963	-3 061	-2 349	963	-3 061
Sum kostnader	-2 279	1 013	-2 839	-12 150	-9 337	-50 736
Driftsresultat	61	642	1 612	5 962	3 015	19 594
Midler tilført forsikringskundene ²	164	-594	-1 625	-5 182	-2 436	-17 146
Resultat før skatt	225	49	-13	779	578	2 449
Skattekostnad	-295	-108	-360	-390	-176	344
Resultat etter skatt	-70	-59	-373	389	403	2 792
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	5	26	101	5	-72	63
Totalresultat	-64	-33	-272	394	330	2 855
Eiendeler	62 316	80 532	56 576	612 441	553 123	596 113
Gjeld	66 444	82 690	60 648	584 187	529 126	568 290

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat, skade-forsikring, bank og kapitalforvaltning. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenstepensjon.

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Bankholding AS og dets heleide datterselskaper: KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapet KLP Kapitalforvaltning AS. Selskapet tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIG

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringsservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Forfalte premier, brutto	6 655	6 086	35 083
Avgitte gjenforsikringspremier	31	-14	-19
Overføring av premiereserve fra andre	386	1 879	3 434
Premieinntekter for egen regning	7 073	7 951	38 497

NOTE 4 Andre inntekter

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Tilskudd avtalefestet pensjon (AFP)	245	228	927
Øvrige inntekter	4	5	19
Sum andre inntekter	250	233	945

NOTE 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
ANSVARLIGE LÅN			
Rentekostnader ¹	-68	-100	-303
Verdiendringer	-95	171	832
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån	-164	71	529
FONDSOBLIGASJONSLÅN			
Rentekostnader	-16	-15	-61
Verdiendringer	-13	-86	-86
Sum rentekostnad og verdiendring fondsobligasjonslån	-28	-101	-147
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	-192	-30	382

¹ Rentekostnader inkluderer amortisering av underkurs.

Noten gir en spesifisering av linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» fordelt på rentekostnader og verdiendring i periodene angitt.

Verdiendringene kommer i stor grad av at lånene er denominert i utenlandsk valuta. Av den balanseførte verdien ved periode-slutt var rundt 1/3 av den totale ansvarlige lånekapitalen utstedt i japanske yen, mens det resterende var utstedt i euro.

NOTE 6 Driftskostnader

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Personalkostnader	234	236	882
Avskrivninger og nedskrivninger	27	32	305
Andre driftskostnader	138	141	570
Sum driftskostnader	400	409	1 756

NOTE 7 Andre kostnader

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Kostnader avtalefestet pensjon (AFP)	245	227	929
Øvrige kostnader	4	6	28
Sum andre kostnader	249	233	957

NOTE 8 Investeringseiendom

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Netto leieinntekter	642	706	2 737
Endring i virkelig verdi	-16	323	3 989
Netto inntekter fra investeringseiendom	626	1 029	6 726
Valutaomregning utenlandske datterselskaper (føres i utvidet resultat)	164	-585	-1 625
Netto inntekter fra investeringseiendom inkludert valutaomregning	790	444	5 101

MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
Bokført verdi 01.01.	59 497	56 436	56 436
Verdiregulering inkl. valutaomregning	148	-262	2 364
Netto tilgang	195	-207	724
Øvrige endringer	-13	-27	-28

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST**Denne kategorien inkluderer:**

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI**Denne kategorien inkluderer:**

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL**OBLIGASJONER KLASIFISERT SOM UTLÅN OG FORDRING
GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI****a) Utenlandske rentepapirer**

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indicies
- Bloomberg
- Reuters

Barclays Capital Indicies har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Siste prioritet er Reuters.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkuponkurve. Nullkuponkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskaps-spesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital. For selskaper hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benytter vi spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt.

d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantistkategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlåne har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

EGENKAPITALINSTRUMENTER**h) Aksjer (noterte)**

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)/Reuters
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Reuters
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av selskapet, eller en meglervurdering.

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.**j) Private Equity**

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet.

DERIVATER**k) Futures/FRA/IRF**

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swapkurver.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER**o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits**

Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits
Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Deposits prises på swapkurver.

ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER**p) Virkelig verdi av ansvarlige lån**

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	31.03.2017		31.03.2016		31.12.2016	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske hold til forfall obligasjoner	8 162	8 978	11 023	12 121	8 339	9 248
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	24 698	26 050	23 293	26 756	24 452	25 771
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	32 859	35 028	34 316	38 877	32 791	35 019

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	31.03.2017		31.03.2016		31.12.2016	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORITSERT KOST						
Norske obligasjonslån	32 967	35 931	30 330	33 854	33 018	35 785
Utenlandske obligasjonslån	74 984	80 129	66 724	74 646	72 879	77 806
Norske sertifikater	0	0	0	0	790	787
Andre fordringer	20	20	15	15	33	33
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	107 970	116 079	97 069	108 515	106 720	114 411
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	1 186	1 186	1 817	1 817	1 381	1 381
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	1 186	1 186	1 817	1 817	1 381	1 381
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Utlån med sikkerhet i pant	16 487	16 501	14 548	14 584	15 953	15 969
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	56 848	57 544	52 117	53 176	56 484	57 135
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	9 690	9 745	9 685	9 657	9 105	9 143
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	83 025	83 790	76 350	77 417	81 541	82 247
GJELDSINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Norske obligasjoner	60 039	60 039	50 929	50 929	58 661	58 661
Norske sertifikater	11 491	11 491	12 878	12 878	12 519	12 519
Utenlandske obligasjoner	83 556	83 556	77 928	77 928	82 933	82 933
Utenlandske sertifikater	0	0	0	0	161	161
Plassering hos kredittinstitusjoner	17 067	17 067	17 291	17 291	16 747	16 747
Sum gjeldsinstrumenter	172 153	172 153	159 026	159 026	171 021	171 021
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Aksjer	130 729	130 729	101 252	101 252	121 236	121 236
Aksjefond	9 556	9 556	7 535	7 535	8 688	8 688
Eiendomsfond	248	248	349	349	287	287
Alternative investeringer	499	499	308	308	489	489
Sum egenkapitalinstrumenter	141 033	141 033	109 445	109 445	130 700	130 700
FORDRINGER						
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 251	1 251	1 064	1 064	753	753
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	109	109	71	71	119	119
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie	47	47	0	0	0	0
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	41	41	9	9	1	1
Fordringer ved verdipapirhandel	3 674	3 674	5 769	5 769	1 763	1 763
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	186	186	145	145	106	106
Andre fordringer	410	410	295	295	431	431
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	5 718	5 718	7 354	7 354	3 173	3 173

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	31.03.2017		31.03.2016		31.12.2016	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Fondsobligasjonslån	1 678	1 385	1 665	1 682	1 650	1 650
Ansvarlige lån	6 384	6 836	9 470	9 398	6 220	6 554
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 918	1 918	3 221	3 221	2 356	2 356
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	21 323	21 323	19 062	19 062	21 095	21 095
Gjeld til og innskudd fra kunder	8 939	8 939	7 884	7 884	8 688	8 688
Sum finansiell gjeld	40 243	40 402	41 301	41 246	40 010	40 344
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 047	3 047	5 960	5 960	2 694	2 694
Sum finansiell gjeld	3 047	3 047	5 960	5 960	2 694	2 694
Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	1 976	1 976	1 260	1 260	1 674	1 674
Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	1 976	1 976	1 260	1 260	1 674	1 674

MILLIONER KRONER	31.03.2017		31.03.2016		31.12.2016	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI						
Valutateterminer	271	3 842	4 361	1 763	795	4 534
Renteswaper	377	1 283	525	1 494	375	1 338
Rente- og valutaswaper	685	0	697	0	645	0
Sum finansielle derivater	1 333	5 125	5 583	3 257	1 815	5 871

NOTE 10 Innlån

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
EVIGVARENDE ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	0	EUR	Fast	Evigvarende	0	2 973	0
Kommunal Landspensjonskasse	554	JPY	Fast ¹	Evigvarende	744	711	706
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	5 163	EUR	Fast ²	2045	5 639	5 786	5 514
Sum ansvarlige lån	5 717				6 384	9 470	6 220
FONDSOBLIGASJONSLÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ³	2034	1 678	1 665	1 650
Sum fondsobligasjonslån	984				1 678	1 665	1 650
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT							
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2016	0	1 633	0
KLP Kommunekreditt AS	99	NOK	Fast	2017	101	647	319
KLP Kommunekreditt AS	534	NOK	Flytende	2017	535	3 006	596
KLP Kommunekreditt AS	3 970	NOK	Flytende	2018	3 975	3 975	3 975
KLP Kommunekreditt AS	4 500	NOK	Flytende	2019	4 505	4 506	4 506
KLP Kommunekreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2020	2 511	0	2 510
KLP Kommunekreditt AS	750	NOK	Fast	2020	760	760	752
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2021	4 014	0	4 014
KLP Kommunekreditt AS	600	NOK	Fast	2021	605	602	602
KLP Kommunekreditt AS	500	NOK	Fast	2027	501	0	0
KLP Boligkreditt AS	43	NOK	Flytende	2017	43	491	43
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2019	600	600	600
KLP Boligkreditt AS	2 000	NOK	Flytende	2020	2 007	1 611	2 007
KLP Boligkreditt AS	0	NOK	Fast	2021	0	501	0
KLP Boligkreditt AS	1 100	NOK	Flytende	2021	1 102	601	1 103
Annet					65	127	67
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	21 196				21 323	19 062	21 095

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2017.² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.³ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

NOTE 10 Innlån– forts.

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER							
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2016	0	802	0
KLP Banken AS	300	NOK	Fast	2017	311	311	308
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2017	0	500	443
KLP Banken AS	200	NOK	Fast	2018	204	204	202
KLP Banken AS	500	NOK	Flytende	2018	502	502	502
KLP Banken AS	900	NOK	Flytende	2019	902	902	902
KLP Fond	0	NOK	Fast	2016	0	2 278	0
KLP Fond	1 057	NOK	Fast	2017	1 057	0	1 064
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2016	0	1 629	0
KLP Fond	1 125	NOK/EUR/USD	Flytende	2017	1 125	0	744
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2016	0	2 047	0
Kommunal Landspensjonskasse	862	NOK/EUR/USD	Flytende	2017	862	0	885
KLP Banken AS	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2016	0	6	0
KLP Banken AS	4	NOK/EUR/USD	Flytende	2017	4	0	1
Annet					-1	0	-1
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	4 947				4 965	9 181	5 050
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER ⁴							
Privat	7 150	NOK			7 150	6 373	6 938
Næring	1 766	NOK			1 766	1 496	1 729
Utlandet	23	NOK			23	14	21
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	8 939				8 939	7 884	8 688
Sum innlån	41 783				43 290	47 262	42 704

⁴ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet. De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	59 827	59 827
Tomter	0	0	970	970
Eiendomsfond	0	0	1 847	1 847
Bygg	0	0	57 010	57 010
Utlån til virkelig verdi	0	1 186	0	1 186
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	45 416	109 744	0	155 160
Sertifikater	7 569	3 922	0	11 491
Obligasjoner	24 772	105 823	0	130 595
Obligasjonsfond	13 074	0	0	13 074
Utlån og fordringer	15 005	1 989	0	16 993
Aksjer og andeler	126 846	4 682	9 505	141 033
Aksjer	125 250	3 934	1 545	130 729
Aksjefond	1 596	0	76	1 672
Eiendomsfond	0	248	0	248
Spesialfond	0	499	0	499
Private Equity			7 884	7 884
Finansielle derivater	0	1 333	0	1 333
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	187 266	118 934	69 332	375 532
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	5 125	0	5 125
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 990	1 057	0	3 047
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 990	6 182	0	8 172

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 918 millioner kroner per 31.03.2017

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	55 940	55 940
Tomter	0	0	850	850
Eiendomsfond	0	0	773	773
Bygg	0	0	54 317	54 317
Utlån til virkelig verdi	0	1 817	0	1 817
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	46 543	95 188	0	141 731
Sertifikater	6 958	5 920	0	12 878
Obligasjoner	26 937	89 268	0	116 206
Obligasjonsfond	12 647	0	0	12 647
Utlån og fordringer	14 199	3 096	0	17 295
Aksjer og andeler	97 913	3 882	7 649	109 445
Aksjer	96 796	3 225	1 231	101 252
Aksjefond	1 117	0	73	1 190
Eiendomsfond	0	349	0	349
Spesialfond	0	308	0	308
Private Equity	0	0	6 345	6 345
Finansielle derivater	0	5 583	0	5 583
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	158 655	109 566	63 589	331 810
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 257	0	3 257
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	3 682	2 278	0	5 960
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	3 682	5 536	0	9 218

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 918 millioner kroner per 31.03.2017

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	59 497	59 497
Tomter	0	0	982	982
Eiendomsfond	0	0	1 831	1 831
Bygg	0	0	56 684	56 684
Utlån til virkelig verdi	0	1 381	0	1 381
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	45 368	108 901	0	154 269
Sertifikater	7 377	5 303	0	12 680
Obligasjoner	25 058	103 598	0	128 656
Obligasjonsfond	12 933	0	0	12 933
Utlån og fordringer	15 071	1 681	0	16 752
Aksjer og andeler	117 815	4 312	8 573	130 700
Aksjer	116 264	3 536	1 436	121 236
Aksjefond	1 552	0	84	1 636
Eiendomsfond	0	287	0	287
Spesialfond	0	489	0	489
Private Equity	0	0	7 052	7 052
Finansielle derivater	0	1 815	0	1 815
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	178 254	118 090	68 069	364 414
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	5 871	0	5 871
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 648	1 064	0	2 712
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 648	6 936	0	8 584

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 918 millioner kroner per 31.03.2017

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, VERDIPAPIRER	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	8 573	8 009	8 009
Solgt	-156	-268	-1 288
Kjøpt	428	376	2 034
Urealiserte endringer	660	-468	-182
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	9 505	7 649	8 573
Realisert gevinst / tap	28	31	377

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	59 497	56 436	56 436
Netto tilgang	192	-207	724
Urealiserte endringer	148	323	2 364
Øvrige endringer	-12	-612	-28
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	59 824	55 940	59 497
Realisert gevinst / tap	0	0	0
Sum nivå 3	69 329	63 588	68 069

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9. For beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. Alt av investeringseiendom inngår forøvrig i nivå 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring på 3 466 millioner kroner per 31.03.2017 og 3 179 millioner kroner per 31.03.2016 og 3 403 millioner kroner per 31.12.2016 på de eiendelene som ligger i nivå 3.

Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring er ikke inkludert i tabellen. Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring har 1 976 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi, alt i nivå 1. Per 31.03.2017 vil de 1 976 millioner kronene inngå med 1 105 millioner i aksjer og andeler i nivå 1, 822 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1 og det resterende er utlån og fordringer i nivå 1.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan anses å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

For aksjer er det i 1. kvartal 2017 flyttet 87 millioner fra nivå 1 til nivå 2 og det er flyttet 76 millioner fra nivå 2 til nivå 1, dette skyldes endringer i likviditet. For rentepapirer er det i 1. kvartal 2017 ingen endringer i nivåfordeling.

Det er flyttet 23 millioner fra nivå 3 til nivå 2 på grunn av notering av tidligere unotert aksje.

NOTE 12 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	1 230	937	6 214	0	8 382
Fondsobligasjonslån ¹	0	125	250	313	1 552	2 240
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	8 939	0	0	0	0	8 939
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	968	20 778	49	529	22 323
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 179	333	1 621	0	0	6 134
Finansielle derivater	2 301	4 617	427	-29	-282	7 034
Leverandørgjeld	691	0	0	0	0	691
Betingede forpliktelser	14 424	0	0	0	0	14 424
Sum	30 535	7 273	24 013	6 547	1 799	70 167

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 463 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 358 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 80 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 69 266 millioner kroner.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	2 976	1 236	961	6 617	0	11 790
Fondsobligasjonslån ¹	0	120	241	301	1 546	2 208
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	7 884	0	0	0	0	7 884
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	35	2 438	16 051	1 229	0	19 752
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 259	1 360	1 957	0	0	6 576
Finansielle derivater	249	1 647	1 263	100	-231	3 027
Leverandørgjeld	1 022	0	0	0	0	1 022
Betingede forpliktelser	14 520	0	0	0	0	14 520
Sum	29 944	6 801	20 472	8 247	1 314	66 779

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man minoritetens andel, reduseres derivater med forfall innen en mnd. med 10 millioner kroner og gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. med 1,5 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet blir da 66 767 millioner kroner.

NOTE 12 Likviditetsrisiko - forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	961	926	6 373	0	8 260
Fondsobligasjonslån ¹	0	63	251	313	1 567	2 194
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	8 688	0	0	0	0	8 688
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	1 263	20 819	0	0	22 082
Gjeld til kredittinstitusjoner	4 823	783	1 631	0	0	7 237
Finansielle derivater	4 518	1 939	1 105	10	-252	7 320
Leverandørgjeld	676	0	0	0	0	676
Betingede forpliktelser	14 196	0	0	0	0	14 196
Sum	32 901	5 009	24 732	6 697	1 314	70 653

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 296 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 231 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 180 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 69 946 millioner kroner.

Tabellen viser de samlede finansielle forpliktelsene konsernet har på rentebetalinger og innbetaling av hovedstol, basert på forfall. KLP Banken konsern innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Med likviditetsrisiko menes risikoen for at konsernet ikke skal klare å innfri de finansielle forpliktelsene som det har. Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av eiendelene er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at det til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning AS forvalter likviditeten. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser.

NOTE 13 Renterisiko

31.03.2017 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2017 - 31.03.2017	Sum	Sum justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Aksjefondsandeler	0	0	0	0	0	0	0	1
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	20	-41	105	-41	-346	-8	-312	-291
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	2	2	2
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-51	-95	-1 272	-2 039	-1 603	91	-4 970	-4 341
Rentefondsandeler	-818	0	0	0	0	0	-818	-818
Utlån og fordringer	-1	-1	0	0	0	38	36	30
Utlån	0	0	0	0	0	122	122	122
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	6	6	6
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	15	15	15
Sum eiendeler	-851	-138	-1 167	-2 081	-1 949	266	-5 920	-5 273
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-89	-89	-89
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	59	0	47	-233	-127	-127
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-8	42	83	104	2	10	233	233
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	67	82	0	149	149
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-5	-5	-5
Sum forpliktelser	-8	42	142	171	131	-316	162	161
Sum før skatt	-859	-96	-1 025	-1 910	-1 818	-50	-5 758	-5 112
Sum etter skatt	-653	-73	-779	-1 452	-1 382	-38	-4 376	-3 885

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2016 - 31.03.2016	Sum	Sum justert for andelseiers interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Aksjefondsandeler	0	0	0	0	0	0	0	3
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	34	7	-71	-196	-355	-13	-595	-422
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	2	2	2
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-41	-99	-1 147	-1 758	-1 381	67	-4 359	-3 898
Rentefondsandeler	-692	0	0	0	0	0	-692	-692
Spesialfond	0	0	0	0	0	0	0	11
Utlån og fordringer	-1	-3	0	0	0	41	37	24
Utlån	0	0	0	0	0	102	102	54
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	27	27	27
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	15	15	15
Sum eiendeler	-700	-95	-1 218	-1 955	-1 736	240	-5 464	-4 877
FORPLIKTELSER								
Innskudd	0	0	0	0	0	-20	-20	-20
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	29	33	0	-56	6	6
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-9	5	127	190	2	15	330	221
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	77	78	0	155	155
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-6	-6	-6
Sum forpliktelser	-9	5	156	300	81	-66	466	357
Sum før skatt	-708	-90	-1 063	-1 655	-1 655	173	-4 998	-4 520
Sum etter skatt	-531	-68	-797	-1 241	-1 241	130	-3 748	-3 390

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER									
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2016 - 31.12.2016	Sum	Sum justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	
EIENDELER									
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	6	5	7	-48	-237	-45	-313	-302	
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7	7	
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-53	-89	-1 269	-1 942	-1 592	307	-4 639	-4 030	
Rentefondsandeler	-811	0	0	0	0	0	-811	-811	
Utlån og fordringer	0	-3	0	0	0	158	155	135	
Utlån	0	0	0	0	0	474	474	474	
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	17	17	17	
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	69	69	69	
Sum eiendeler	-859	-87	-1 263	-1 990	-1 829	987	-5 041	-4 441	
FORPLIKTELSE									
Innskudd	0	0	0	0	0	-87	-87	-87	
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	3	63	0	0	-235	-169	-169	
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-5	4	92	105	2	55	253	253	
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	69	81	0	150	150	
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-30	-30	-30	
Sum forpliktelser	-5	6	155	174	83	-297	116	117	
Sum før skatt	-864	-80	-1 108	-1 816	-1 746	690	-4 925	-4 324	
Sum etter skatt	-648	-60	-831	-1 362	-1 310	517	-3 694	-3 243	

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter. Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer,

faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

Konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

NOTE 14 Kreditrisiko

31.03.2017 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	29 723	0	30	0	0	0	3 106	32 859	32 859
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	82 256	0	633	0	0	0	25 081	107 970	107 952
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	114 161	82	7 339	0	0	7 851	12 653	142 086	128 468
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	13 074	13 074	13 074
Utlån og fordringer	16 819	0	0	0	0	174	0	16 993	14 870
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 333	0	0	0	0	0	0	1 333	1 312
Kontanter og innskudd	2 539	0	0	0	0	0	0	2 539	1 939
Utlån	0	0	59 649		15 129	1 309	8 124	84 211	84 211
Sum	246 830	82	67 652	0	15 129	9 333	62 039	401 065	384 685

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					
	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 491	4 143	7 880	4 208	29 723
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	15 948	20 423	39 613	6 272	82 256
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	44 572	14 002	37 240	18 346	114 161
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	1 888	14 713	218	16 819
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	137	1 196	0	1 333
Kontanter og innskudd	0	126	2 412	0	2 539
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	74 011	40 720	103 055	29 044	246 830

NOTE 14 Kredittisiko – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	31 145	0	50	0	0	0	3 121	34 316	34 316
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	78 718	0	535	0	0	256	17 559	97 069	97 054
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	102 475	497	7 406	0	0	9 660	9 046	129 084	118 578
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	12 647	12 647	12 647
Utlån og fordringer	16 949	0	0	0	0	347	0	17 295	15 865
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	5 583	0	0	0	0	0	0	5 583	5 089
Kontanter og innskudd	2 655	0	0	0	0	0	0	2 655	2 655
Utlån	0	0	54 434		11 877	2 622	9 235	78 167	78 167
Sum	237 525	497	62 425	0	11 877	12 885	51 608	376 816	364 370

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					
	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	17 430	2 564	7 523	3 628	31 145
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	23 354	17 870	33 313	4 180	78 718
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	43 744	13 680	31 269	13 782	102 475
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	1 420	15 203	326	16 949
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	644	4 939	0	5 583
Kontanter og innskudd	0	0	2 655	0	2 655
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	84 528	36 178	94 903	21 916	237 525

NOTE 14 Kredittisiko – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	29 599	0	31	0	0	0	3 161	32 791	32 791
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	85 774	0	1 346	0	0	0	19 600	106 720	106 689
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	113 346	83	8 379	7 805	0	0	11 722	141 335	128 293
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	12 933	12 933	12 933
Utlån og fordringer	16 529	0	0	223	0	0	0	16 752	14 814
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 815	0	0	0	0	0	0	1 815	1 759
Kontanter og innskudd	2 968	0	0	0	0	0	0	2 968	2 146
Utlån	0	0	58 384	0	14 637	1 266	8 636	82 922	82 922
Sum	250 032	83	68 140	8 028	14 637	1 266	56 052	398 237	382 347

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					
	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 620	4 095	7 650	4 234	29 599
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	22 029	20 310	38 717	4 718	85 774
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	45 355	14 559	35 458	17 975	113 346
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	2 350	13 970	210	16 529
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	236	1 579	0	1 815
Kontanter og innskudd	0	440	2 528	0	2 968
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	81 003	41 989	99 902	27 137	250 032

NOTE 14 Kredittrisiko – forts.

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard &

Poor's, Moodys og Fitch. Ratingen er konvertert til S&P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de tre er benyttet. Alle tre ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 62 milliarder kroner per 31.03.2017. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun selskaper, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

MILLIONER KRONER	31.03.2017		31.03.2016		31.12.2016	
	Konsolidert	justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
TI STØRSTE MOTPARTER						
Motpart 1	16 441	16 317	15 748	15 191	16 787	16 359
Motpart 2	10 547	10 001	11 615	10 999	10 871	10 189
Motpart 3	8 617	8 617	8 362	8 362	8 551	8 551
Motpart 4	7 465	6 085	7 024	6 310	6 865	6 343
Motpart 5	6 388	5 971	6 310	5 869	6 678	5 454
Motpart 6	5 413	5 345	5 965	5 836	5 428	5 334
Motpart 7	5 085	5 034	5 569	5 327	5 010	4 951
Motpart 8	4 752	4 752	4 099	4 070	4 698	4 698
Motpart 9	3 651	3 267	3 326	3 258	3 601	3 235
Motpart 10	3 612	3 230	3 290	3 252	3 566	3 205
Totalt	71 971	68 620	71 309	68 474	72 056	68 319

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» inkluderer kun det som er i konsernets

ei og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

NOTE 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring

MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
Premiereserve - ordinær tariff	387 871	361 766	383 803
Premiefond, bufferfond og pensjonistenes overskuddsfond	16 799	15 158	17 216
Tilleggsavsetning	24 472	20 323	24 472
Kursreguleringsfond	33 506	21 238	28 404
Andre avsetninger	52	47	48
Udisponert resultat tilført forsikringskontraktene	160	2 056	0
Sum forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	462 700	420 588	453 943

MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
Premiereserve	1 966	1 252	1 665
Innskuddsfond	10	8	8
Sum avsetning i innskuddsbasert livsforsikring	1 976	1 260	1 674

NOTE 16 Annen kortsiktig gjeld

MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	4 499	3 673	2 636
Påløpt ikke utlignet skatt	164	212	202
Forskuddstrekk pensjonsordning	338	311	382
Leverandørgjeld	188	272	676
Forhåndsinnkalt tilskudd til forsikringsvirksomheten	128	105	131
Øvrig kortsiktig gjeld	1 427	2 180	795
Sum annen kortsiktig gjeld	6 744	6 753	4 823

NOTE 17 Kapitalkrav

Solvens II er innført fra 01.01.2016 og beregningen av solvensmargin endres fullstendig samtidig med at tidligere krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning bortfaller. I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningfond og ikke-innbetalt supplerende kapital.

Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5 % av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50 % av kapitalkravet. Ansvarlige lån med første renteendring i 2017 kan derfor innfris uten at det påvirker solvensgraden.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 203 % som er godt over foretakets mål om minst 150 %. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 198 %.

MILLIARDER KRONER	31.03.2017	31.12.2016		31.03.2017	
FORENKLET SOLVENS II BALANSE					
Eiendeler, bokført	513	502	Beste estimat	465	456
Merverdier HTF/lån og fordringer	10	10	Risikomargin	13	13
Merverdier øvrige utlån	1	1	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	Andre forpliktelser	10	9
Utsatt skattefordel	0	1	Utsatt skatteforpliktelse	0	0
Sum eiendeler etter solvens II	524	513	Sum forpliktelser etter solvens II	497	486
			Eiendeler minus forpliktelser	27	27
			- Utsatt skattefordel	0	-1
			- Risikoutjevningfond	-4	-4
			+ Fondsobligasjonslån	2	2
			Basiskapital - kapitalgruppe 1	24	24
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	24	24
			Ansvarlige lån	7	7
			Risikoutjevningfond	4	4
			Basiskapital - kapitalgruppe 2	11	11
			Supplerende kapital	10	10
			Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	10	10
			Frdrag for maks. kapital i gruppe 2	-13	-12
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	8	8
			Utsatt skattefordel	0	0
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
			Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	31	27
			Solvenskapitalkrav (SCR)	16	16
			Solvensgrad	203 %	198 %

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.03.2017 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Sum justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	1 333	0	1 333	-587	-786	0	23	20
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	1 333	0	1 333	-587	-786	0	23	20
GJELD								
Finansielle derivater	5 125	0	5 125	-587	-2 979	-1 105	454	411
Repoer	1 057	0	1 057	0	0	0	1 057	1 057
Sum	6 182	0	6 182	-587	-2 979	-1 105	1 511	1 468
31.03.2016 MILLIONER KRONER								
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Sum justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	5 583	0	5 583	-2 586	-3 231	0	199	183
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	5 583	0	5 583	-2 586	-3 231	0	199	183
GJELD								
Finansielle derivater	3 257	0	3 257	-2 586	-891	0	16	16
Repoer	2 278	0	2 278	0	0	0	2 278	2 278
Sum	5 535	0	5 535	-2 586	-891	0	2 294	2 294

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Sum justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	1 815	0	1 815	-1 125	-836	0	23	23
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	1 815	0	1 815	-1 125	-836	0	23	23
GJELD								
Finansielle derivater	5 871	0	5 871	-1 125	-3 611	-1 565	62	72
Repoer	1 065	0	1 065	0	0	0	1 065	1 065
Sum	6 936	0	6 936	-1 125	-3 611	-1 565	1 127	1 137

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Nøkkeltall - akkumulert

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	4. kvartal 2016	3. kvartal 2016	2. kvartal 2016	1. kvartal 2016	4. kvartal 2015	3. kvartal 2015	2. kvartal 2015
KLP KONSERN								
Resultat før skatt	779	2 449	2 085	1 378	578	5 138	1 889	1 302
Forvaltningskapital	612 441	596 113	588 940	577 072	553 123	543 262	526 731	526 044
Egenkapital	28 254	27 823	26 827	25 049	23 997	23 665	20 620	18 992
Solvensgrad ²	203%	198 %	197 %	180 %	181%	11,7 %	11,0 %	11,0 %
Antall ansatte i konsernet	941	946	949	952	942	939	920	914
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE								
Resultat før skatt	475	2 125	1 858	1 196	464	4 876	1 613	1 196
Premieinntekter for egen regning	6 483	36 854	29 715	19 674	7 556	38 789	31 985	25 548
- herav tilflyttet premiereserve	177	3 250	3 529	1 736	1 838	9 247	9 273	9 594
Erstatninger for egen regning	4 459	16 387	12 202	8 039	4 001	15 287	11 418	7 574
- herav fraflyttet premiereserve, tilleggsavs. og kursreguleringsfond	188	124	124	124	104	147	147	147
Eiendeler i kollektivporteføljen	469 414	460 289	447 945	444 205	375 536	421 835	405 551	409 164
Eiendeler i investeringsvalgporteføljen	2 244	2 184	2 199	2 105	2 060	2 050	2 020	2 056
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	461 095	452 375	444 748	434 146	419 099	412 363	405 343	406 927
- herav fond med garantert avkastning	403 030	395 562	391 495	385 763	375 583	370 559	368 390	352 857
Ansvarlig kapital ²	32 462	31 338	30 604	28 544	28 100	28 340	26 161	25 364
Solvensgrad ²	214 %	209 %	208 %	189 %	187%	12 %	11 %	11 %
Risikoresultat I	100	784	475	278	152	498	473	294
Risikoresultat II ¹	i/a	i/a	i/a	i/a	i/a	19 644	i/a	i/a
Avkastningsresultat	139	8 094	6 759	3 952	2 023	3 452	2 134	2 607
Administrasjonsresultat	32	-50	135	65	20	264	197	132
Soliditetskapital	105 303	98 856	103 885	96 744	94 955	84 577	80 101	79 171
Bokført avkastning kollektivporteføljen	0,6 %	4,4 %	3,5 %	2,2 %	1,1 %	3,6 %	2,6 %	2,0 %
Verdijustert avkastning kollektivporteføljen	1,7 %	5,8 %	4,4 %	2,7 %	1,0 %	4,0 %	2,0 %	2,3 %
Avkastning investeringsvalgporteføljen	1,8 %	6,2 %	4,4 %	2,5 %	0,9 %	4,0 %	1,7 %	2,5 %
Avkastning selskapsporteføljen	0,9 %	4,7 %	4,0 %	2,7 %	1,0 %	4,8 %	3,2 %	2,4 %

¹ Endring i uførefinansiering, ny uføretariff og spesielle forhold i sykepleierordningen frigjør 19 644 millioner kroner fra premiereserve i 2015.

² Kapitaldekningsregelverket for Solvens I ble benyttet tom 31.12.2015. Fom 01.01.2016 er regelverket for Solvens II benyttet.

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	4. kvartal 2016	3. kvartal 2016	2. kvartal 2016	1. kvartal 2016	4. kvartal 2015	3. kvartal 2015	2. kvartal 2015
KLP SKADEFORSIKRING AS								
Resultat før skatt	49,6	255,4	185,6	116,3	49,5	183,1	46,3	15,6
Opptjente brutto premier	320,4	1207,5	894,9	588,9	290,3	1086,8	806,9	529,0
Premieinntekter for egen regning	304,5	1150,1	851,9	560,5	276,4	1035,1	768,4	503,4
Egenkapital	1738,7	1 715,8	1808,9	1755,2	1705,7	1672,2	1540,4	1512,8
Skadeprosent	81,1 %	75,9 %	80,6 %	80,0 %	76,9 %	77,7 %	86,1 %	93,7 %
Totalkostnadsprosent	102,9 %	98,7 %	101,6 %	101,7 %	100,2 %	98,8 %	106,4 %	114,0 %
Avkastning på midler til forvaltning	1,4 %	6,1 %	4,9 %	3,1 %	1,3 %	4,4 %	2,5 %	2,3 %
Ansvarlig kapital ²	1848	1762	1805	1789	1 910	1 060	884	883
Solvensgrad ²	264 %	261 %	275 %	278 %	285 %	49 %	41 %	40 %
Årlig premievolum person	462,0	435,2	408,7	387,4	367,5	354,4	344,3	329,9
Årlig premievolum arbeidsgiver	851,0	832,2	826,2	822,8	813,2	762,2	769,7	763,9
Netto nyttegning (akkumulert innenfor året.)	20,8	135,2	83,0	52,0	21,9	112,1	64,1	47,3
KLP BEDRIFTSPENSJON AS								
Resultat før skatt	-12,1	-27,6	-9,4	-6,9	-4,7	-24,2	-15,6	-6,8
Premieinntekter for egen regning	320,8	574,3	383,8	249,1	134,2	485,6	378,1	235,7
- herav tilflyttet premiereserve	209,8	185,0	101,9	65,3	40,9	149,7	128,3	72,7
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	69,1	3 241,0	3 026,8	2 873,4	2 748,1	2 618,6	2 491,3	2 405,1
- herav fond med garantert avkastning	50,1	1 389,7	1 357,6	1 350,6	1 342,9	1 293,4	1 274,6	1 389,4
Avkastningsresultat	159,7	31,0	13,2	8,6	2,5	22,8	13,1	10,0
Risikoresultat	-4,1	6,0	3,8	-0,0	0,6	-1,8	-1,4	3,1
Administrasjonsresultat	296,4	-32,5	-18,6	-12,8	-7,6	-27,5	-19,3	-13,5
Ansvarlig kapital ²	29	11	101	89	73	295	97	104
Solvensgrad ²	33 %	22 % ³	98 %	69 %	57 %	35 %	13 %	14 %
Soliditetskapital	483,3	479,4	516,9	516,3	480,0	461,0	254,4	258,0
Bokført kapitalavkastning kollektivportefølje	0,6 %	5,3 %	3,3 %	2,2 %	1,0 %	4,8 %	3,4 %	2,4 %
Verdijustert kapitalavkastning kollektivportefølje	1,2 %	5,7 %	4,4 %	2,8 %	1,1 %	4,7 %	2,8 %	2,5 %
Avkastning innskuddspensjon med investeringsvalg	2,6 %	7,0 %	4,4 %	1,8 %	-0,2 %	2,1 %	-0,9 %	2,5 %
Avkastning selskapsportefølje	0,7 %	2,4 %	2,3 %	1,7 %	1,1 %	0,9 %	0,5 %	0,7 %

² Kapitaldekningsregelverket for Solvens I ble benyttet tom 31.12.2015. Fra 01.01.2016 er regelverket for Solvens II benyttet.

³ Det er foretatt en rekalkulering etter solvens II per 31.12.2016. Etter de nye beregningene er kapitaldekningen per 31.12.2016 22% mot tidligere rapportert 79%.

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	4. kvartal 2016	3. kvartal 2016	2. kvartal 2016	1. kvartal 2016	4. kvartal 2015	3. kvartal 2015	2. kvartal 2015
KLP BANKEN KONSERN								
Resultat før skatt	23,2	91,2	90,7	58,0	24,8	49,6	34,4	14,8
Netto renteinntekter	51,4	194,3	149,4	100,3	50,9	187,1	133,1	81,4
Øvrige driftsinntekter	16,8	66,4	49,3	32,1	15,5	67,9	51,0	34,1
Driftskostnader og avskrivninger	-48,6	-179,5	-126,1	-89,1	-48,0	-170,2	-122,1	-86,8
Netto realisert/urealisert endring finansielle instrumenter til virkelig verdi	3,7	11,1	18,5	14,9	6,5	-34,1	-27,7	-14,1
Innskudd	8 939,4	8 687,9	8 454,0	8 252,0	7 883,7	7 426,2	7 279,1	7 305,2
Utlån med pant i bolig	13 375,6	12 716,6	12 812,2	12 294,4	11 311,0	10 713,1	10 437,5	9 604,2
Utlån med offentlig garanti	17 281,5	17 245,9	17 336,4	16 047,5	15 782,9	15 646,3	15 807,7	15 591,0
Misligholdte lån	27,9	22,2	24,3	28,4	33,1	29,3	26,5	34,1
Innlån ved utstedelse av verdipapirer	23 241,3	23 451,4	24 455,1	23 798,7	22 282,7	21 901,7	19 940,7	20 776,8
Forvaltningskapital	34 383,2	34 382,4	34 949,3	34 144,6	32 203,5	31 294,4	29 266,9	29 813,9
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	34 382,8	32 838,4	33 121,9	32 719,5	30 995,1	30 525,3	29 510,9	29 784,5
Egenkapital	1 868,0	1 850,4	1 598,4	1 574,2	1 548,9	1 507,8	1 494,5	1 278,1
Rentenetto	0,15 %	0,59 %	0,45 %	0,31 %	0,16 %	0,61 %	0,45 %	0,27 %
Resultat av ordinær drift før skatt	0,07 %	0,28 %	0,27 %	0,18 %	0,08 %	0,16 %	0,12 %	0,06 %
Egenkapitalavkastning før skatt	5,02 %	6,05 %	8,02 %	7,69 %	6,58 %	3,40 %	2,30 %	1,32 %
Kapitaldekning	19,3 %	19,0 %	16,8 %	16,5 %	17,5 %	17,6 %	17,9 %	15,1 %
Antall personkunder	49 038	46 801	45 246	43 566	42 287	39 759	38 248	37 335
Herav medlemmer i KLP	34 703	33 173	32 066	31 070	29 501	27 448	26 337	25 586
KLP KAPITALFORVALTNING AS								
Resultat før skatt	17,5	18,2	16,3	1,8	-4,9	46,1	44,7	27,0
Totale midler til forvaltning	455 577	441 943	431 741	417 789	408 451	398 471	382 580	383 411
Midler forvaltet for eksterne kunder	58 210	54 003	49 434	46 509	44 526	44 797	40 892	40 388

Kvartalsregnskap

IKKE-FINANSIELT REGNSKAP
1. KVARTAL 2017

Ikke-finansielt regnskap

KLP KONSERN

NOTE	Endring 1. kvartal		31.03.17	31.03.16	31.12.16	31.12.15	31.12.14	
	2017	2016						
ANSVARLIGE INVESTERINGER								
1	Antall selskaper utelukket fra investeringsporteføljen	4	0	166	124	162	124	99
	Antall generalforsamlinger i norske selskaper hvor KLP har stemt (andel)	6 (100%)	8 (73%)	6 (100%)	8 (73%)	111 (96%)	97 (91%)	105 (93%)
	Antall generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (andel)	401 (91%)	297 (66%)	401 (91%)	297 (66%)	2627 (90%)	2445 (83%)	2439 (82%)
2	Antall selskaper KLP har fulgt opp	66	86	66	86	214	176	109
	Markedsverdi av direkteinvesteringer i fornybar energi i Norge (NOK mill)	120	1 005	22 588	21 194	22 468	20 189	19 876
	Markedsverdi av direkteinvesteringer i fornybar energi i utviklingsland (NOK mill)	56	24	314	250	258	226	131
	Markedsverdi av direkteinvesteringer i bank og finans i utviklingsland (NOK mill)	6	0	416	229	410	229	201
	Markedsverdi av investeringer i Europeisk infrastrukturfond (NOK mill)	115	N/A	767	443	652		
ANSATTE								
	Antall ansatte	-9	3	941	942	950	939	899
	Sykefravær	0,7 %	1,1 %	5,2 %	5,3 %	4,5 %	4,2 %	4,7 %
MILJØ								
3	Energiforbruk kWh KLP Huset	1 176 527	1 116 600	1 176 527	1 116 600	3 571 611	3 329 181	3 452 909
4	Energiforbruk kWh egne kontorer Trondheim	75 448	82 656	75 448	82 656	248 910	232 662	230 936
5	Energiforbruk kWh eget kontor Bergen hittil i år	265 567	139 011	265 567	139 011	380 949	400 865	416 813
6	Kilo CO ₂ -ekvivalenter fra KLP ansattes forretningsreiser med fly	150 312	136 264	150 312	136 264	550 170	650 557	652 324
6	Antall gjennomførte forretningsreiser med fly	943	866	943	866	3 294	3 623	3 588

NOTE 1 Utelukkede selskaper

I første kvartal utelukket KLP fire selskaper involvert i byggingen av Dakota Access Pipeline i USA: Energy Transfer Partners, Enbridge, Phillips 66 og Marathon Petroleum. Selskapene utelukkes for uakseptabel risiko for brudd på menneskerettigheter. Endring i antall utelukkede selskaper er et netto-tall bestående av: antall nye selskaper utelukket fra investeringsporteføljen (4 stk) minus antall reinkluderte selskaper i investeringsporteføljen (0 stk)

NOTE 2 Dialog

Antall selskaper som KLP har vært i direkte kontakt med i angitt tidsrom angående sosiale- miljø-, eller styringsmessige utfordringer knyttet til selskapets drift. Dette inkluderer både selskaper som har tatt initiativet til å kommunisere hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer på en positiv måte, samt tilfeller hvor KLP har innledet kontakt på bakgrunn av bekymringsverdige opplysninger.

NOTE 3 Energiforbruk i KLP-huset

KLP benytter Optima energioppfølgingssystem. Systemet gir automatisk avlesning av strømforbruket. Dersom det oppstår problemer med avlesningen sendes det fiktive/genererte timesverdier til totalberegningen. KLP Huset har flere titalls målere hvor slike feil kan oppstå. Det benyttes til enhver tid oppdaterte tall på vårt energiforbruk. Forsinket oppdatering kan gjøre at energiforbruket endres tilbake i tid.

NOTE 4 Energiforbruk i egne kontorer i Trondheim

I Trondheim benyttes også ovennevnte Optima energioppfølgingssystem, og tilsvarende utfordringer eksisterer dermed også for disse tallene. Ut over dette benyttes det tall hentet direkte fra Trønderenergi.

NOTE 5 Energiforbruk i egne kontorer i Bergen

KLPs regionskontor i Bergen flyttet til nye lokaler 13.06.2016. Q1 2017 er første kvartal vi mottar fullstendige tall for energiforbruk både fra KLPs eget areal, samt KLPs andel av strøm, fjernvarme og kjøling i fellesarealer. Forbruket er dermed vesentlig høyere enn for fjoråret.

NOTE 6 Utslipp fra flyreiser

KLP igangsatte tiltak for å redusere antall i flyreiser og tilhørende klimagassutslipp i 2016. Klimagassutslippene fra flyreiser har økt med 10% sammenlignet med samme periode i fjor. Antall reiser har også økt med 10% i samme periode. Antall flyreiser ble redusert med 20% fra Q1 2015 til Q1 2016. Det er derfor naturlig med en justering. Antall flyreiser er redusert med 13% i Q1 2017, sammenlignet med Q1 2015. Dette er i tråd med ambisjonsnivået som ble fastsatt høsten 2015 og iverksatt i 2016.

Kvartalsregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE
1. KVARTAL 2017

Resultatregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
3	Premieinntekter for egen regning	6 483	7 556	36 854
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	617	390	4 616
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	2 061	2 055	8 432
	Verdiendringer på investeringer	5 542	2 545	6 014
	Realisert gevinst og tap på investeringer	-532	-918	5 528
	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	7 688	4 071	24 588
	Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	40	18	127
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	246	228	933
4	Erstatninger	-4 459	-4 001	-16 387
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	-9 025	-5 051	-38 434
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-31	-6	-108
	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfaste forpliktelser	0	0	-4 319
	Ufordelt overskuddsmidler til forsikringskontraktene	-160	-2 063	0
5	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-249	-238	-1 140
	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-245	-228	-934
	Resultat av teknisk regnskap	287	287	1 180
	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	278	302	1 354
	Andre inntekter	3	1	7
	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-93	-125	-416
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	188	178	945
	Resultat før skattekostnad	475	464	2 125
	Skattekostnader	-77	-75	773
	Resultat før andre resultatkomponenter	398	389	2 898
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	0	-59	-27
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	0	-29	-5
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	9	0
	Skatt på andre resultatkomponenter	0	20	8
	Sum andre resultatkomponenter	0	-59	-24
	TOTALRESULTAT	398	330	2 874

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
EIENDELER				
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN				
	Immaterielle eiendeler	248	464	253
7	Investeringseiendommer	991	871	1 003
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	1 757	1 672	1 779
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 185	3 777	4 125
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	14 096	15 910	13 808
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 362	10 312	11 052
	Fordringer	1 151	1 010	902
	Eiendeler ved skatt	259	0	336
	Andre eiendeler	961	670	933
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	35 010	34 686	34 190
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE				
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	55 287	52 775	55 076
	Aksjer og andeler i tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	601	394	528
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	177 077	163 627	175 588
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	236 450	210 996	229 097
	Sum investeringer i kollektivporteføljen	469 414	427 791	460 289
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	273	261	272
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	772	692	738
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 199	1 107	1 174
	Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen	2 244	2 060	2 184
	Sum eiendeler i kundeporteføljene	471 659	429 851	462 473
	SUM EIENDELER	506 669	464 537	496 663

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER				
	Innskutt egenkapital	11 763	10 425	11 726
	Opptjent egenkapital	16 458	13 516	16 060
	Sum egenkapital	28 221	23 941	27 785
6	Ansvarlig lånekapital mv.	8 062	11 135	7 870
	Premiereserve mv.	384 508	358 670	380 658
	Tilleggsavsetninger	24 290	20 170	24 292
	Kursreguleringsfond	33 429	21 178	28 337
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	16 493	14 986	16 907
	Udisponert resultat til kunder	133	2 048	0
	Sum forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	458 853	417 052	450 194
	Pensjonskapital mv.	1 795	1 689	1 766
	Tilleggsavsetninger	134	114	133
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	285	239	283
	Udisponert resultat til kunder	27	5	0
	Sum forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	2 242	2 047	2 181
	Pensjonsforpliktelser o.l.	474	492	474
	Forpliktelser ved utsatt skatt	0	501	0
9	Forpliktelser	8 650	9 249	8 001
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	166	121	157
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	506 669	464 537	496 663
POSTER UTENOM BALANSEN				
	Betingede forpliktelser	13 588	13 770	13 319

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2017 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2017	11 726	3 907	12 153	27 785
Resultat før andre resultatkomponenter		79	320	398
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			0	0
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			0	0
Justering av forsikringsforpliktelsene			0	0
Skatt på andre resultatkomponenter			0	0
Sum andre resultatkomponenter			0	0
Totalresultat (udisponert)		79	320	398
Innbetalt egenkapitaltilskudd	37			37
Sum transaksjoner med eierne	37			37
Egenkapital 31.03.2017	11 763	3 985	12 473	28 221

2016 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2016	10 422	3 364	9 822	23 609
Resultat før andre resultatkomponenter		112	277	389
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			-59	-59
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-29	-29
Justering av forsikringsforpliktelsene			9	9
Skatt på andre resultatkomponenter			20	20
Sum andre resultatkomponenter			-59	-59
Totalresultat (udisponert)		112	218	330
Innbetalt egenkapitaltilskudd	2			2
Sum transaksjoner med eierne	2			2
Egenkapital 31.03.2016	10 425	3 476	10 040	23 941

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2016 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2016	10 422	3 364	9 822	23 609
Resultat før andre resultatkomponenter		543	2 355	2 898
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			-27	-27
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-5	-5
Justering av forsikringsforpliktelsene			0	0
Skatt på andre resultatkomponenter			8	8
Sum andre resultatkomponenter			-24	-24
Totalresultat		543	2 331	2 874
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 303			1 303
Sum transaksjoner med eierne	1 303			1 303
Egenkapital 31.12.2016	11 726	3 907	12 153	27 785

Kontantstrømoppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

MILLIONER KRONER	01.01.2017 -31.03.2017	01.01.2016 -31.12.2016	01.01.2016 -30.09.2016	01.01.2016 -30.06.2016	01.01.2016 -31.03.2016
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	3	1 857	1 649	3 167	6
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-13	-66 ³	-117	-89	-30
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktivitet ²	37	-1 557	-1 535	-2 834	2
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	26	233	-2	244	-22
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	887	654	654	654	654
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	913	887	651	898	632

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld.

³ I 4. kvartal 2016 er det foretatt reklassifisering av aktiverte IT-prosjekter.

Noter til regnskapet

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE 1 Regnskapsprinsipper

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser regnskapet for Kommunal Landspensjonskasse (KLP), for perioden 01.01.2017 – 31.03.2017. Regnskapet er ikke revidert.

Delårsregnskapet er avlagt etter Forskrift av 18. desember 2015 nr. 1824: Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak (årsregnskapsforskriften) og IAS 34 Delårsrapportering.

Delårsregnskapet er utarbeidet etter samme prinsipper som årsregnskapet for 2016 med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2016. Dette fås ved henvendelse til KLPs hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, eller på klp.no.

NOTE 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer

Porteføljen av investeringseiendommer inklusive investeringseiendommer eid via datterselskaper er verdivurdert per 31.03.2017.

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Verdiregulering inkludert valutaendringer	129	-275	2 393
Valutasikring	-149	612	1 763
Netto verdiregulering inkludert valutasikring	-20	337	4 156

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Forfalte premier, brutto	6 306	5 718	33 606
Avgitte gjenforsikringspremier	0	0	-1
Overføring av premiereserve fra andre	177	1 838	3 250
Sum premieinntekter for egen regning	6 483	7 556	36 854

NOTE 4 Erstatninger

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Utbetalte erstatninger	4 271	3 898	16 263
Overføring av premiereserve til andre	188	104	124
Sum erstatninger	4 459	4 001	16 387

NOTE 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader

MILLIONER KRONER	1. kvartal 2017	1. kvartal 2016	01.01.2016 -31.12.2016
Personalkostnader	159	141	549
Avskrivninger og nedskrivninger	16	22	261
Andre driftskostnader	74	76	331
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	249	238	1 140

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Før informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelser henvises det til note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet.

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	558	646	7 245	7 962	41	43	7 845	8 652
Opptjente ikke forfalte renter	8	8	149	149	1	1	158	158
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	5 910	6 093	18 190	19 342	77	86	24 176	25 521
Opptjente ikke forfalte renter	48	48	344	344	2	2	394	394
Sum investeringer som holdes til forfall	6 524	6 795	25 928	27 798	121	132	32 573	34 725
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	2 240	2 394	28 959	31 679	167	186	31 366	34 259
Opptjente ikke forfalte renter	51	51	674	674	5	5	730	730
Utenlandske obligasjonslån	5 160	5 447	66 747	71 510	470	504	72 377	77 461
Opptjente ikke forfalte renter	121	121	1 234	1 234	9	9	1 364	1 364
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	7 572	8 013	97 614	105 097	651	703	105 837	113 814
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 071	3 080	0	0	3 071	3 080
Lån med offentlig garanti	0	0	40 558	41 067	0	0	40 558	41 067
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	9 644	9 700	0	0	9 644	9 700
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	260	260	0	0	260	260
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	53 534	54 107	0	0	53 534	54 107
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	14 096	14 808	177 077	187 002	772	835	191 945	202 645
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	434	434	6 152	6 152	0	0	6 586	6 586
Utenlandske aksjer	0	0	22 297	22 297	0	0	22 297	22 297
Sum aksjer	434	434	28 448	28 448	0	0	28 882	28 882
Eiendomsfond	0	0	1 847	1 847	0	0	1 847	1 847
Norske aksjefond	0	0	56 600	56 600	521	521	57 121	57 121
Utenlandske aksjefond	0	0	9 038	9 038	0	0	9 038	9 038
Sum aksjefondsandeler	0	0	67 485	67 485	521	521	68 006	68 006
Norske alternative investeringer	0	0	2 660	2 660	16	16	2 676	2 676
Utenlandske alternative investeringer	0	0	499	499	0	0	499	499
Sum alternative investeringer	0	0	3 159	3 159	16	16	3 175	3 175
Sum aksjer og andeler	434	434	99 092	99 092	537	537	100 063	100 063

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 150	6 150	34 129	34 129	0	0	40 279	40 279
Utenlandske obligasjoner	206	206	20 535	20 535	0	0	20 741	20 741
Opptjente ikke forfalte renter	34	34	368	368	0	0	402	402
Norske obligasjonsfond	2 201	2 201	47 046	47 046	624	624	49 870	49 870
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 074	13 074	0	0	13 074	13 074
Opptjente ikke forfalte renter	3	3	42	42	2	2	47	47
Norske sertifikater	411	411	8 920	8 920	0	0	9 331	9 331
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	13	13	0	0	16	16
Sum obligasjoner og andre verdi- papirer med fast avkastning	9 010	9 010	124 126	124 126	625	625	133 761	133 761
Norske utlån og fordringer	1 095	1 095	3 802	3 802	10	10	4 907	4 907
Utenlandske utlån og fordringer	107	107	5 891	5 891	25	25	6 023	6 023
Sum utlån og fordringer	1 202	1 202	9 693	9 693	35	35	10 930	10 930
DERIVATER								
Renteswapper	707	707	186	186	0	0	893	893
Valutaterminer	0	0	214	214	1	1	215	215
Sum finansielle derivater klassifis- ert som eiendeler	707	707	400	400	1	1	1 107	1 107
Andre finansielle eiendeler	10	10	3 138	3 138	1	1	3 149	3 149
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 362	11 362	236 450	236 450	1 199	1 199	249 011	249 011
FORPLIKTELSER								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	965	965	0	0	965	965
Valutaterminer	2	2	2 601	2 601	8	8	2 610	2 610
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	2	3 566	3 566	8	8	3 576	3 576
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 384	6 836	0	0	0	0	6 384	6 836
Fondsobligasjonslån	1 678	1 385	0	0	0	0	1 678	1 385
Sum ansvarlig lånekapital mv.	8 062	8 221	0	0	0	0	8 062	8 221
FORPLIKTELSER TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske call money ¹	689	689	171	171	1	1	861	861
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	689	689	171	171	1	1	861	861

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	838	942	9 476	10 447	65	69	10 379	11 458
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	212	212	2	2	232	232
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	8 577	9 515	14 110	16 613	69	80	22 756	26 207
Opptjente ikke forfalte renter	80	80	346	346	2	2	428	428
Sum investeringer som holdes til forfall	9 513	10 555	24 145	27 618	137	152	33 795	38 325
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	1 904	2 081	26 902	30 148	152	173	28 958	32 403
Opptjente ikke forfalte renter	46	46	614	614	5	5	665	665
Utenlandske obligasjonslån	4 334	4 808	59 702	67 021	389	432	64 425	72 261
Opptjente ikke forfalte renter	112	112	1 233	1 233	9	9	1 354	1 354
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	6 397	7 048	88 451	99 016	555	619	95 403	106 683
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 204	3 229	0	0	3 204	3 229
Lån med offentlig garanti	0	0	37 914	38 692	0	0	37 914	38 692
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	9 641	9 614	0	0	9 641	9 614
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	272	272	0	0	272	272
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	51 031	51 808	0	0	51 031	51 808
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	15 910	17 603	163 627	178 442	692	771	180 229	196 816
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	406	406	4 819	4 819	0	0	5 225	5 225
Utenlandske aksjer	0	0	16 493	16 493	0	0	16 493	16 493
Sum aksjer	406	406	21 313	21 313	0	0	21 719	21 719
Eiendomsfond	0	0	1 019	1 019	0	0	1 019	1 019
Norske aksjefond	0	0	46 477	46 477	424	424	46 901	46 901
Utenlandske aksjefond	0	0	7 184	7 184	0	0	7 184	7 184
Sum aksjefondsandeler	0	0	54 680	54 680	424	424	55 104	55 104
Norske alternative investeringer	0	0	2 319	2 319	14	14	2 333	2 333
Utenlandske alternative investeringer	0	0	308	308	0	0	308	308
Sum alternative investeringer	0	0	2 628	2 628	14	14	2 642	2 642
Sum aksjer og andeler	406	406	78 621	78 621	438	438	79 465	79 465

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	4 597	4 597	26 685	26 685	0	0	31 282	31 282
Utenlandske obligasjoner	194	194	22 137	22 137	0	0	22 330	22 330
Opptjente ikke forfalte renter	40	40	360	360	0	0	400	400
Norske obligasjonsfond	2 178	2 178	44 463	44 463	610	610	47 250	47 250
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	12 647	12 647	0	0	12 647	12 647
Opptjente ikke forfalte renter	5	5	61	61	3	3	70	70
Norske sertifikater	626	626	8 496	8 496	0	0	9 122	9 122
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	9	9	0	0	13	13
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	7 645	7 645	114 858	114 858	612	612	123 115	123 115
Norske utlån og fordringer	1 027	1 027	6 065	6 065	15	15	7 106	7 106
Utenlandske utlån og fordringer	513	513	4 301	4 301	29	29	4 844	4 844
Sum utlån og fordringer	1 540	1 540	10 366	10 366	44	44	11 950	11 950
DERIVATER								
Renteswapper	718	718	300	300	0	0	1 018	1 018
Aksjeopsjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	3	3	2 991	2 991	13	13	3 007	3 007
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	721	721	3 291	3 291	13	13	4 025	4 025
Andre finansielle eiendeler	0	0	3 860	3 860	0	0	3 860	3 860
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	10 312	10 312	210 996	210 996	1 107	1 107	222 415	222 415
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	938	938	0	0	938	938
Valutaterminer	0	0	1 745	1 745	7	7	1 752	1 752
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	2 683	2 683	7	7	2 690	2 690
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	9 470	9 398	0	0	0	0	9 470	9 398
Fondsobligasjonslån	1 665	1 164	0	0	0	0	1 665	1 164
Sum ansvarlig lånekapital mv.	11 135	10 563	0	0	0	0	11 135	10 563
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	51	51	4	4	56	56
Utenlandske call money ¹	691	691	1 299	1 299	0	0	1 991	1 991
Sum forpliktelse til kredittinstitusjoner	692	692	1 351	1 351	4	4	2 047	2 047

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	557	642	7 388	8 108	41	43	7 986	8 793
Opptjente ikke forfalte renter	17	17	177	177	1	1	194	194
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	5 847	6 069	18 109	19 203	77	85	24 033	25 357
Opptjente ikke forfalte renter	39	39	253	253	1	1	294	294
Sum investeringer som holdes til forfall	6 460	6 767	25 928	27 741	120	130	32 507	34 638
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	2 241	2 380	28 956	31 501	167	185	31 364	34 066
Opptjente ikke forfalte renter	45	45	724	724	4	4	773	773
Utenlandske obligasjonslån	4 979	5 265	65 064	69 677	439	471	70 482	75 413
Opptjente ikke forfalte renter	83	83	1 190	1 190	8	8	1 282	1 282
Norske sertifikater	0	0	787	787	0	0	787	787
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	3	3	0	0	3	3
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	7 349	7 774	96 724	103 882	618	667	104 691	112 323
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 196	3 207	0	0	3 196	3 207
Lån med offentlig garanti	0	0	40 462	40 934	0	0	40 462	40 934
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	9 068	9 106	0	0	9 068	9 106
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	210	210	0	0	210	210
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	52 936	53 457	0	0	52 936	53 457
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	13 808	14 540	175 588	185 080	738	798	190 134	200 418
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	434	434	6 019	6 019	0	0	6 453	6 453
Utenlandske aksjer	0	0	20 893	20 893	0	0	20 893	20 893
Sum aksjer	434	434	26 912	26 912	0	0	27 346	27 346
Eiendomsfond	0	0	1 897	1 897	0	0	1 897	1 897
Norske aksjefond	0	0	53 525	53 525	504	504	54 029	54 029
Utenlandske aksjefond	0	0	8 197	8 197	0	0	8 197	8 197
Sum aksjefondsandeler	0	0	63 620	63 620	504	504	64 123	64 123
Norske alternative investeringer	0	0	2 511	2 511	15	15	2 526	2 526
Utenlandske alternative investeringer	0	0	489	489	0	0	489	489
Sum alternative investeringer	0	0	3 000	3 000	15	15	3 015	3 015
Sum aksjer og andeler	434	434	93 531	93 531	519	519	94 484	94 484

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	5 850	5 850	33 146	33 146	0	0	38 997	38 997
Utenlandske obligasjoner	165	165	20 559	20 559	0	0	20 724	20 724
Opptjente ikke forfalte renter	36	36	397	397	0	0	432	432
Norske obligasjonsfond	2 189	2 189	46 715	46 715	620	620	49 524	49 524
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	12 933	12 933	0	0	12 933	12 933
Norske sertifikater	689	689	9 650	9 650	0	0	10 338	10 338
Utenlandske sertifikater	0	0	161	161	0	0	161	161
Opptjente ikke forfalte renter	4	4	14	14	0	0	18	18
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	8 934	8 934	123 574	123 574	620	620	133 128	133 128
Norske utlån og fordringer	640	640	4 280	4 280	11	11	4 931	4 931
Utenlandske utlån og fordringer	385	385	5 374	5 374	23	23	5 783	5 783
Sum utlån og fordringer	1 025	1 025	9 654	9 654	34	34	10 713	10 713
DERIVATER								
Renteswapper	645	645	225	225	0	0	870	870
Valutaterminer	0	0	712	712	2	2	714	714
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	645	645	937	937	2	2	1 584	1 584
Andre finansielle eiendeler	14	14	1 400	1 400	0	0	1 415	1 415
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 052	11 052	229 097	229 097	1 174	1 174	241 323	241 323
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	998	998	0	0	998	998
Valutaterminer	0	0	3 061	3 061	14	14	3 075	3 075
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	4 059	4 059	14	14	4 074	4 074
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 220	6 554	0	0	0	0	6 220	6 554
Fondsobligasjonslån	1 650	1 283	0	0	0	0	1 650	1 283
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 870	7 837	0	0	0	0	7 870	7 837
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske call money ¹	716	716	168	168	1	1	885	885
Sum forpliktelser til kreditinstitusjoner	716	716	168	168	1	1	885	885

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 257	6 753	0	9 010
Sertifikater	0	415	0	415
Obligasjoner	53	6 338	0	6 390
Obligasjonsfond	2 204	0	0	2 204
Utlån og fordringer	388	814	0	1 202
Aksjer og andeler	0	387	47	434
Aksjer	0	387	47	434
Finansielle derivater	0	707	0	707
Andre finansielle eiendeler	0	10	0	10
Sum selskapsporteføljen	2 645	8 671	47	11 362
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	82 796	41 330	0	124 126
Sertifikater	6 101	2 831	0	8 932
Obligasjoner	16 533	38 499	0	55 032
Obligasjonsfond	60 162	0	0	60 162
Utlån og fordringer	8 664	1 029	0	9 693
Aksjer og andeler	83 251	4 845	10 995	99 092
Aksjer	25 573	1 438	1 437	28 448
Aksjefond	57 678	0	76	57 754
Eiendomsfond	0	248	1 599	1 847
Spesialfond	0	3 159	0	3 159
Private Equity	0	0	7 884	7 884
Finansielle derivater	0	400	0	400
Andre finansielle eiendeler	0	3 138	0	3 138
Sum kollektivporteføljen	174 712	50 743	10 995	236 450

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	625	0	0	625
Obligasjonsfond	625	0	0	625
Utlån og fordringer	35	0	0	35
Aksjer og andeler	521	16	0	537
Aksjefond	521	0	0	521
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	1	0	1
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 182	17	0	1 199
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	178 538	59 431	11 042	249 011
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	991	991
Sum investeringseiendom	0	0	991	991
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	2	0	2
Gjeld til kredittinstitusjoner	689	0	0	689
Sum selskapsporteføljen	689	2	0	691
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3 566	0	3 566
Gjeld til kredittinstitusjoner	171	0	0	171
Sum kollektivporteføljen	171	3 566	0	3 737
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	8	0	8
Gjeld til kredittinstitusjoner	1	0	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1	8	0	9
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	861	3 576	0	4 437

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki — forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 250	5 395	0	7 645
Sertifikater	0	630	0	630
Obligasjoner	66	4 765	0	4 831
Obligasjonsfond	2 183	0	0	2 183
Utlån og fordringer	831	709	0	1 540
Aksjer og andeler	0	361	45	406
Aksjer	0	361	45	406
Finansielle derivater	0	721	0	721
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 081	7 186	45	10 312
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastnings	81 310	33 548	0	114 858
Sertifikater	5 353	3 152	0	8 505
Obligasjoner	18 786	30 396	0	49 182
Obligasjonsfond	57 171	0	0	57 171
Utlån og fordringer	8 087	2 279	0	10 366
Aksjer og andeler	68 665	1 706	8 250	78 621
Aksjer	19 101	1 049	1 163	21 313
Aksjefond	49 563	0	73	49 636
Eiendomsfond	0	349	670	1 019
Spesialfond	0	308	0	308
Private Equity	0	0	6 345	6 345
Finansielle derivater	0	3 291	0	3 291
Andre finansielle eiendeler	0	3 860	0	3 860
Sum kollektivporteføljen	158 061	44 685	8 250	210 996

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	612	0	0	612
Obligasjonsfond	612	0	0	612
Utlån og fordringer	44	0	0	44
Aksjer og andeler	424	14	0	438
Aksjefond	424	0	0	424
Spesialfond	0	14	0	14
Finansielle derivater	0	13	0	13
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 081	27	0	1 107
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	162 130	51 898	8 295	222 415
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	871	871
Sum investeringseiendom	0	0	871	871
FORPLIKTELSE SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	692	0	0	692
Sum selskapsporteføljen	692	0	0	692
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	2 683	0	2 683
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 351	0	0	1 351
Sum kollektivporteføljen	1 351	2 683	0	4 034
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	7	0	7
Gjeld til kredittinstitusjoner	4	0	0	4
Sum investeringsvalgporteføljen	4	7	0	11
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	2 047	2 690	0	4 737

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki — forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 242	6 692	0	8 934
Sertifikater	0	693	0	693
Obligasjoner	53	5 998	0	6 051
Obligasjonsfond	2 189	0	0	2 189
Utlån og fordringer	463	563	0	1 025
Aksjer og andeler	0	387	47	434
Aksjer	0	387	47	434
Finansielle derivater	0	645	0	645
Andre finansielle eiendeler	0	14	0	14
Sum selskapsporteføljen	2 705	8 300	47	11 052
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	82 018	41 557	0	123 574
Sertifikater	5 989	3 836	0	9 825
Obligasjoner	16 380	37 721	0	54 101
Obligasjonsfond	59 648	0	0	59 648
Utlån og fordringer	8 646	1 008	0	9 654
Aksjer og andeler	78 755	4 655	10 121	93 531
Aksjer	24 169	1 368	1 375	26 912
Aksjefond	54 586	0	84	54 671
Eiendomsfond	0	287	1 610	1 897
Spesialfond	0	3 000	0	3 000
Private Equity	0	0	7 052	7 052
Finansielle derivater	0	937	0	937
Andre finansielle eiendeler	0	1 400	0	1 400
Sum kollektivporteføljen	169 419	49 557	10 121	229 097

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	620	0	0	620
Obligasjonsfond	620	0	0	620
Utlån og fordringer	34	0	0	34
Aksjer og andeler	504	15	0	519
Aksjefond	504	0	0	504
Spesialfond	0	15	0	15
Finansielle derivater	0	2	0	2
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 157	17	0	1 174
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	173 280	57 875	10 168	241 323
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 003	1 003
Sum investeringseiendom	0	0	1 003	1 003
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	716	0	0	716
Sum selskapsporteføljen	716	0	0	716
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	4 059	0	4 059
Gjeld til kredittinstitusjoner	168	0	0	168
Sum kollektivporteføljen	168	4 059	0	4 227
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	14	0	14
Gjeld til kredittinstitusjoner	1	0	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1	14	0	15
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	885	4 073	0	4 958

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	47	45	45
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	0	0	2
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	47	45	47
Realisert gevinst / tap	0	0	0

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	1 375	1 369	1 369
Solgt	-8	0	-51
Kjøpt	0	2	65
Urealiserte endringer	70	-208	-7
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	1 437	1 163	1 375
Realisert gevinst / tap	0	-24	12

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJEFOND, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	84	76	76
Solgt	-6	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	-2	-3	9
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	76	73	84
Realisert gevinst / tap	0	0	0

ENDRINGER I NIVÅ 3, PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	8 661	7 164	7 164
Solgt	-155	-268	-1 108
Kjøpt	388	374	2 739
Urealiserte endringer	588	-256	-133
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	9 482	7 014	8 661
Realisert gevinst / tap	28	55	326

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.03.2017	Bokført verdi 31.03.2016	Bokført verdi 31.12.2016
Inngående balanse 01.01.	1 003	893	893
Solgt	0	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	10	0	161
Annet	-22	-22	-52
Utgående balanse 31.03. / 31.12.	991	871	1 003
Realisert gevinst / tap	-22	-32	52
Sum nivå 3	12 033	9 166	11 171

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 9 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring i verdien på 602 millioner kroner per 31.03.2017 på eiendelene i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked.

Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I perioden mellom 31.12.2016 til 31.03.2017 er det flyttet aksjer for 35 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2. Fra nivå 2 til nivå 1 er det flyttet aksjer for 2,9 millioner kroner. Alle de ovennevnte flyttingene skyldes endring i likviditet.

I 1. kvartal er det ikke foretatt en flytting på 9,4 millioner kroner fra nivå 3 til nivå 2. Det gjelder en aksje som gikk fra å være unotert til notert.

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.03.2017 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 107	0	1 107	-340	-754	0	23
Sum	1 107	0	1 107	-340	-754	0	23
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	400	0	400	-339	-65	0	0
Sum eiendeler selskapsporteføljen	707	0	707	0	-689	0	23
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	1	0	1	-1	0	0	0
Sum	1 107	0	1 107	-340	-754	0	23
GJELD							
Finansielle derivater	3 576	0	3 576	-340	-2 566	-512	176
Sum	3 576	0	3 576	-340	-2 566	-512	176
PORTEFØLJEFORDELT GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	3 566	0	3 566	-339	-2 563	-512	169
Sum gjeld selskapsporteføljen	2	0	2	0	0	0	2
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	8	0	8	-1	-2	0	5
Sum	3 576	0	3 576	-340	-2 566	-512	176

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

31.03.2016 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	4 025	0	4 025	-1 873	-2 046	0	150
Sum	4 025	0	4 025	-1 873	-2 046	0	150
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	3 291	0	3 291	-1 867	-1 350	0	104
Sum eiendeler selskapsporteføljen	721	0	721	0	-692	0	44
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	13	0	13	-7	-4	0	2
Sum	4 025	0	4 025	-1 873	-2 046	0	150
GJELD							
Finansielle derivater	2 690	0	2 690	-1 873	-839	0	16
Sum	2 690	0	2 690	-1 873	-839	0	16
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	2 683	0	2 683	-1 867	-836	0	16
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	7	0	7	-7	-3	0	0
Sum	2 690	0	2 690	-1 873	-839	0	16

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

31.12.2016 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 584	0	1 584	-864	-792	0	22
Sum	1 584	0	1 584	-864	-792	0	22
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	937	0	937	-862	-76	0	0
Sum eiendeler selskapsporteføljen	645	0	645	0	-716	0	22
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	2	0	2	-2	0	0	0
Sum	1 584	0	1 584	-864	-792	0	22
GJELD							
Finansielle derivater	4 074	0	4 074	-864	-3 320	0	17
Sum	4 074	0	4 074	-864	-3 320	0	17
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	4 059	0	4 059	-862	-3 308	0	15
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	14	0	14	-2	-12	0	1
Sum	4 074	0	4 074	-864	-3 320	0	17

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

NOTE 9 Forpliktelseser

MILLIONER KRONER	31.03.2017	31.03.2016	31.12.2016
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	3 188	3 417	2 095
Forskuddstrekk pensjonsordning	337	310	380
Leverandørgjeld	8	10	2
Derivater	3 576	2 690	4 074
Gjeld til kredittinstitusjoner	861	2 047	885
Forpliktelseser i forbindelse med direkte forsikring	570	668	537
Øvrige kortsiktige forpliktelseser	111	107	28

NOTE 10 Kapitalkrav

MILLIARDER KRONER	31.03.2017		31.03.2017	31.12.2016	
FORENKLET SOLVENS II BALANSE					
Eiendeler, bokført	507	497	Beste estimat	459	450
Merverdier HTF/lån og fordringer	10	9	Risikomargin	13	13
Merverdier øvrige utlån	1	1	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	Andre forpliktelser	9	9
Utsatt skattefordel	0	1	Utsatt skatteforpliktelse	0	0
			Sum forpliktelser etter solvens II	490	480
			Eiendeler minus forpliktelser	27	27
			- Utsatt skattefordel	0	-1
			- Risikoutjevningssfond	-4	-4
			+ Fondsobligasjonslån	2	2
			Basiskapital - kapitalgruppe 1	25	24
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	25	24
			Ansvarlige lån	7	7
			Risikoutjevningssfond	4	4
			Basiskapital - kapitalgruppe 2	11	11
			Supplerende kapital	10	10
			Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	10	10
			Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-13	-13
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	8	7
			Utsatt skattefordel	0	0
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
			Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	32	31
			Markedsrisiko	6	6
			Diversifisering markedsrisiko	-2	-2
			Motpartrisiko	0	0
			Forsikringsrisiko	15	15
			Diversifisering forsikringsrisiko	-4	-4
			Diversifisering generelt	-3	-3
			Operasjonell risiko	2	2
			Tapsabsorberende evne til ustatt skatt	0	0
			Solvenskapitalkrav (SCR)	15	15
			Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	5	5
			Minimum	4	4
			Maksimum	7	7
			Minstekapitalkravet (MCR)	5	5

	31.03.2017	31.12.2016
Solvensgrad	214 %	209 %

Solvens II er innført fra 01.01.2016 og beregningen av solvensmargin endres fullstendig samtidig med at tidligere krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning bortfaller. I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningssfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50% av kapitalkravet. Ansvarlige lån med første renteendring i 2017 kan derfor innfris uten at det påvirker solvensgraden.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 214% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 311%.

HOVEDKONTOR

Besøksadresse:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo

Sentralbord: 55 54 85 00

Faks: 22 03 36 00

REGIONSKONTOR

Besøksadresse:

Zander Kaaes gate 7, Bergen

Kundesenter: 55 54 85 00

Faks: 55 54 85 90

ALL POST SENDES TIL

Kommunal Landspensjonskasse,

Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo

Elektroniske henvendelser:

klp.no/kontakt

www.klp.no

Organisasjonsnr.: 938 708 606